

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

**Využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci
rizikového chování dětí v kyberprostoru**

Bakalářská práce

Autor: Michaela Netolická
Studijní program: B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph. D.
Oponent: doc. PaedDr. Maněnová Martina, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Michaela Netolická

Studium: P19P0312

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování dětí v kyberprostoru**

Název bakalářské práce AJ: Use of selected audiovisual projects in the prevention of children's risky behavior in cyberspace

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat využitím vybraných audiovizuálních osvětových projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků druhého stupně základních škol.

Teoretická část práce se bude věnovat definicím a teoretickým konceptům rizikového chování v kyberprostoru. Dále zde budou popsány jednotlivé formy a druhy prevence rizikového chování se zaměřením na rizika kyberprostoru a možnosti využití audiovizuálních materiálů v portfoliu nástrojů primární prevence.

Cílem prakticky koncipované části práce bude zmapovat využití vybraných audiovizuálních osvětových projektů v prevenci rizikového chování žáků druhého stupně základních škol z pohledu rodičů, škol i samotných žáků. Z metodologického hlediska bude využito metody dotazování.

KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4868-8.

BLINKA, Lukáš a kol. *Online závislosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5311-9.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. *Děti a dospívající online*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-5010-1.

BĚLÍK, Václav a HOFERKOVÁ, Stanislava. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-726-8.

Zadávající pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.

Oponent: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 10.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování dětí v kyberprostoru* vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne:

Podpis autora:

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Martinu Kalibovi, Ph.D. za jeho odborné vedení, cenné rady a vstřícnou spolupráci při jejím zpracování.

Anotace

NETOLICKÁ, Michaela. *Využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování dětí v kyberprostoru*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2024. 75 s. Bakalářská závěrečná práce.

Bakalářská práce se zabývá využitím vybraných audiovizuálních osvětových projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků druhého stupně základních škol.

Teoretická část práce se věnuje definicím a teoretickým konceptům rizikového chování v kyberprostoru. Dále zde jsou popsány jednotlivé formy a druhy prevence rizikového chování se zaměřením na rizika kyberprostoru a možnosti využití audiovizuálních materiálů v portfoliu nástrojů primární prevence.

Cílem prakticky koncipované části práce je zmapovat preventivní působení a využití vybraných audiovizuálních osvětových projektů v prevenci rizikového chování žáků druhého stupně základních škol. Z metodologického hlediska bylo využito metody dotazování.

Klíčová slova: Kyberprostor, rizikové chování, žák, kybergrooming, kyberšikana, prevence.

Annotation

NETOLICKÁ, Michaela. *Use of selected audiovisual projects in the prevention of children's risky behavior in cyberspace*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 75 pp. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor's thesis deals with the use of selected audiovisual educational projects in the prevention of risky behavior in cyberspace among second grade elementary school students.

The theoretical part of the work is devoted to definitions and theoretical concepts of risky behavior in cyberspace. Furthermore, individual forms and types of risk behavior prevention are described here, with a focus on the risks of cyberspace and the possibilities of using audiovisual materials in the portfolio of primary prevention tools.

The aim of the practically conceived part of the work is to map the use of selected audiovisual educational projects in the prevention of risky behavior among pupils of the second grade of primary schools. From a methodological point of view, interviewing methods were used.

Keywords: Cyberspace, risk behavior, student, cybergrooming, cyberbullying, prevention.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem
č.13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními
a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis:

Obsah

Úvod.....	11
1 Rizikové chování	13
1.1 Základní terminologie rizikového chování	13
2 Rizikové chování v kyberprostoru.....	14
2.1 Definice kyberprostoru	15
2.2 Kriminalita v kyberprostoru.....	15
3 Vybrané typy rizikového chování a rizik v kyberprostoru	17
3.1 Kyberšikana	17
3.1.1 Základní formy kyberšikany	17
3.1.2 Pachatelé	18
3.1.3 Oběti.....	19
3.1.4 Dopady kyberšikany na oběť	20
3.2 Kybergrooming.....	20
3.2.1 Pachatelé	21
3.2.2 Charakteristika oběti	22
3.2.3 Etapy kybergroomingu	22
3.3 Sexting	25
3.3.1 Motivy pro realizaci sextingu u dospívajících.....	26
4 Prevence	28
4.1 Primární prevence rizikového chování	29
4.2 Prevence rizikového chování na úrovni školy	30
4.3 Cílové skupiny preventivních projektů.....	32
4.4 Rodiče jako subjekt prevence	32
5 Vybrané audiovizuální preventivní projekty zaměřené na rizika v kyberprostoru .	35
5.1 JSNS – Jeden svět na školách.....	36
5.2 Seznam se bezpečně!	37

5.3	E-Bezpečí.....	37
5.4	V síti.....	38
5.5	NÚKIB - Rozcestník osvětových materiálů pro učitele na ZŠ.....	39
5.6	Kraje pro bezpečný internet.....	40
5.7	Další audiovizuální materiály.....	40
6	Empirická část bakalářské práce.....	44
6.1	Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky.....	44
6.2	Metodika výzkumu.....	45
6.3	Charakteristika výzkumného vzorku.....	46
7	Analýza dílčích výzkumných cílů.....	50
7.1	Vyhodnocení výzkumných cílů.....	59
	Diskuse.....	64
	Závěr.....	67
	Seznam použité literatury.....	68
	Seznam příloh.....	75

Seznam použitých zkratk

ICT	Informační a komunikační technologie
IKT	Informační a komunikační technologie
KPBI	Kraje pro bezpečný internet
MPP	Minimální preventivní program
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
NÚKIB	Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost
PRVoK	Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
RVP	Rámcový vzdělávací program
SŠ	Střední škola
ŠMP	Školní metodik prevence
ZŠ	Základní škola

Úvod

Digitální technologie jsou nedílnou součástí našich životů, a to v mnoha ohledech. V podstatě se s nimi setkáváme stále. Skoro každý máme v domácnosti televizor, počítač či jiné podobné zařízení, a takřka každý vlastníme mobilní telefon. Se stále větší oblibou ICT narůstá také počet rizikového chování a roste samozřejmě i počet obětí rizikových jevů na internetu. Situace se mění, rozvoj sociálních médií je takřka nezastavitelný a je velmi náročné držet krok s dobou. Stále vznikají nová média, ale s nimi také nová rizika. V současné době se dostává do popředí konzumace audiovizuálního obsahu. Jedná se především o TikTok videa, Instagram Reels a podobné. Už od útlého věku upoutává naši pozornost to, co se hýbe, je barevné, mluví nebo vydává zvuky, prostřednictvím čehož se učíme novým a novým věcem. Je tedy naší přirozeností, že nás audiovizuální obsah zaujme více než například prostý text či fotografie.

Nejinak je tomu v prostředí škol. Zde jsou k dispozici různé formy a metody preventivního působení. Velkým pomocníkem mohou být právě audiovizuální materiály. Ty totiž nabízí široké pole využití a mají velký potenciál, který zatím není zcela využíván. Využití AV materiálů vnímám jako potřebné. Komplexní využití těchto materiálů může zvýšit atraktivitu, teoreticky tedy i efektivitu nejen prevence, ale i vzdělávání.

Během mého studia jsem měla možnost se v rámci praxe zúčastnit několika programů na téma kyberprostor a ve většině případů jsem byla bohužel zklamána. Od dob mého studia na základní škole se, k mému údivu, program vůbec nezměnil. Sama jsem si vyzkoušela i samotnou tvorbu vlastního preventivního programu a jeho prezentaci. U těchto svých programů jsem využila zmiňované audiovizuální materiály. Nelze říci, že by právě audiovizuální materiál byl hlavním faktorem úspěšnosti projektu, ale jistě napomohl ke zvýšení atraktivity programu. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zpracovat téma prevence s důrazem na využití vybraných audiovizuálních projektů.

V teoretické části práce se věnuji definicím a teoretickým konceptům rizikového chování v kyberprostoru. Dále popisuji jednotlivé formy a druhy prevence rizikového chování se zaměřením na rizika v kyberprostoru a možnosti využití audiovizuálních materiálů v portfoliu nástrojů primární prevence.

V praktické části mapuji preventivní působení a využití vybraných audiovizuálních materiálů v prevenci rizikového chování žáků druhého stupně ZŠ. Dalším cílem je zjistit, jaké formy preventivního působení jsou využívány nejčastěji. Mimo jiné se snažím zjistit, zda jsou tyto preventivní aktivity vedeny atraktivní formou.

1 Rizikové chování

Rizikové chování je považováno za jeden ze znaků adolescence se stále se zvyšující četností a mírou, jež v pozdějších fázích vývoje člověka odeznívá. (Jessor et al., 1991) Důvodem pro zvýšení četnosti a míry rizikového chování v adolescenci bývá rozvoj abstraktního myšlení, v důsledku čehož získáváme pocit, že naše myšlenky a nápady jsou bez jakéhokoliv limitu. To dospívajícím dává možnost experimentovat a objevovat, což může vést k rozvoji rizikového chování.

Na chování dětí a mládeže, které porušuje sociální normy dané společností, případně ohrožuje zdraví jedince i jeho okolí, je v současnosti pohlíženo jako na interdisciplinární problém, který je předmětem zkoumání více vědních oborů. Mezi takto zainteresované obory můžeme řadit pedagogiku, především speciálně pedagogickou disciplínu etopedii a také sociální pedagogiku v kontextu prostředí. Dále také sociologii, psychologii, kriminologii a mnoho dalších. (Bělík a Hoferková, 2018)

1.1 Základní terminologie rizikového chování

Takto definuje pojem rizikové chování Širůčková in Miovský a kol. (2015) „*rozmanité formy chování, které mají negativní dopady na zdraví, sociální nebo psychologické fungování jedince anebo ohrožují jeho sociálního okolí, přičemž ohrožení může být reálné nebo předpokládané.*“

Miovský a Zapletalová (2006) dále uvádí definici rizikového chování jako „*takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných (včetně vzdělávacích) a dalších rizik pro jedince nebo společnosti.*“

Dále Dolejš (2010) udává pojmy, jež jsou s rizikovým chováním spojeny. Jsou jimi kriminální, delikventní, návykové, asociální a antisociální chování a další.

2 Rizikové chování v kyberprostoru

Kyberprostor je poměrně nově vzniklé komunikační prostředí, jež spočívá v celosvětovém propojení počítačů. Termín kyberprostor označuje nejen masivní infrastrukturu digitální komunikace, ale také nesmírné množství informací, které každý z uživatelů přizívuje. Termín kyberprostor (cyberspace) použil poprvé na počátku osmdesátých let William Gibson a popsal jej jako sdílenou datovou halucinaci, vizualizovanou v podobě imaginárního prostoru, tvořeného počítačově zpracovanými daty a přístupného pouze vědomí (a nikoli fyzické tělesnosti) uživatelů. (Lévy, 2000)

Práce s moderními informačními a komunikačními technologiemi a virtuální svět se nepopíratelně stávají nedílnou součástí života každého člověka. U dětí a mladistvých tato potřeba sílí a doba se posouvá směrem, kde nutnost využívání ICT stoupá. Používání internetu je svým způsobem nebezpečné pro všechny věkové kategorie. Uživatelé z řad dětí a mládeže jsou tou nejohroženější skupinou, virtuální svět je pro ně velmi přitažlivý, ale má svá rizika. Právě děti a mladiství si v menší míře uvědomují možná rizika s tím spojená a důsledky svého chování často nevidí. Z výzkumů vyplývá, že i když informovanost dětí v této problematice stoupá, a je poměrně uspokojivá, i přesto se chovají rizikově. (Hoferková et al., 2017)

Kopecký a kol. (2015) upozorňují na stále se zvyšující množství uživatelů internetu. Dále na fakt, že do světa internetu budou vstupovat stále mladší a mladší věkové kategorie, tudíž lze očekávat přibývajícím množství útoků v kyberprostoru.

Pro děti je zcela běžné sdílet v prostředí internetových služeb mnoho osobních informací, mezi které dle výsledků Výzkumu rizikového chování českých dětí v prostředí internetu 2014 (in Kopecký et al., 2015) nejčastěji patří:

- jméno a příjmení (uvedlo 76,99 % z dotazovaných),
- fotografie obličeje (uvedlo 56,41 %),
- email (uvedlo 55,72 %),
- adresa školy (22,33 %),
- telefonní číslo (21,14 %),
- adresa bydliště (14,79 %),
- dále např. rodné číslo, heslo k emailovému účtu, PIN kreditní karty a další osobní údaje (10,05 %).

Prostředí internetu má jistě i své pozitivní strany. Mezi ně patří například možnost propojování lidí napříč kontinenty a sociální vrstvy a také usnadnění některých aktivit. Je ale velmi tenká hranice mezi pozitivní a negativní stranou využívání internetu, často se prolínají a uživatel nemá tušení, že jeho informace právě někdo získal a mohou být proti němu použity. Internet nezná hranice ani časové omezení, tudíž oběť může potenciální pachatel kontaktovat z jakéhokoliv místa a v jakémkoliv čase. Pokud má tedy dítě či mladistvý připojení k internetu, vždy je potenciální šance, že může někdo zneužít jeho, nebo jeho osobní údaje. (Kopecký et al., 2015)

2.1 Definice kyberprostoru

Nejvýstižněji definuje kyberprostor Soukup (2011) jako „*virtuální prostor vytvořený prostřednictvím moderních informačních a počítačových technologií.*“ Dále můžeme nalézt definici podle Pešaty (2015), který popisuje kyberprostor jako „*umělý digitální svět vytvořený moderními informačními a komunikačními technologiemi (dále jen ICT) vytváří komunikační prostor, do kterého se přenáší část sociálních aktivit lidí.*“

Ve virtuálním prostředí se tvoří virtuální identita a virtuální realita. Virtuální realitu popisuje Kolouch a kolektiv (2019) jako technologii nacházející se v reálném světě a upozorňuje na to, že virtuální realita je závislá na materiální podstatě. Jedná se tedy i o vzájemně propojená zařízení (mobilní telefony, počítače, tablety apod.). Tato zařízení tvoří vlastní infrastrukturu, díky čemuž mohou být neustále ve spojení. Pro běžné uživatele představuje kyberprostor pouze internet sloužící ke komunikaci, sdílení vlastního obsahu a například nakupování. Jedná se o prostor, který nemá začátek ani konec. Dnes můžeme v každé domácnosti nalézt chytré hračky, vysavače, přehrávače a další podobné věci, které jsou součástí infrastruktury v kyberprostoru. Kyberprostor se vyznačuje především interaktivností, nekončícím množstvím informací, otevřeností, globálností, decentralizovaností a možností ovlivňování mínění uživatelů. (Kolouch et al., 2019)

2.2 Kriminalita v kyberprostoru

O prvním a největším nebezpečí spojeným s kyberprostorem nám podává informace Bačuvčík (2011), a tím je anonymita. Nejsou zde žádné hranice v budování nových profilů osob, příběhů atp. Nikdy si tedy ve virtuálním prostoru nemůžeme být jistí, zda daná osoba opravdu existuje.

Dle Kohouta (2017) si běžný uživatel na internet umísťuje i taková data, které by o sobě v reálném životě nikdy nikomu nesdělil. Zdá se, že to může činit potíže především dětem. Ty si často neuvědomují, že tyto informace jsou celému světu přístupné a nepřemýšlí nad důsledky, které s tímto bývají spojeny. Děti ale nejsou jedinou skupinou, která je ohrožena. Všichni účastníci virtuální reality jsou ohroženi ztrátou svých dat nebo případným útokem. Dále definuje kybernetickou kriminalitu jako „(...) *společensky škodlivé jednání útočící na počítačový systém nebo na jiný objekt za výrazného užití počítačového systému.*“ Řadí zde podvodné jednání, sofistikované kybernetické útoky, napadání škodlivým softwarem a útoky na sociálních sítích jako například kyberšikanu, kybergrooming, kyberstalking, sexting, krádeže identity a další.

3 Vybrané typy rizikového chování a rizik v kyberprostoru

I přes pevně dané pojetí rizik najdeme v literatuře různorodé klasifikace online rizik, jež se liší v pohledu na různé strany nebezpečí na internetu. Klasifikace rozlišují čtyři typy rizik – agresivní, sexuální, komerční a riziko hodnotového rázu, kterým může dítě nebo mladistvý čelit ve třech odlišných kontextech. Zaprvé se jedná o vystavení se nežádoucímu obsahu, který se šíří prostřednictvím internetu. Dále se můžeme setkat s online riziky v kontextu navazování a udržování kontaktů, tedy v rámci interakce a komunikace. V neposlední řadě často zapomínáme také na to, že dítě či mladistvý se může sám aktivně podílet na nežádoucích jevech. Mezi další online rizika, které mohou být ohrožující, patří například získávání neúplných a zkreslených informací (hoax), nadměrné trávení času na internetu, napadení zařízení počítačovým virem či napadení účtu. (Ševčíková et al., 2014)

3.1 Kyberšikana

Kyberšikana je jednou z forem rizikového chování v kyberprostoru, na kterém se samy děti či mladiství podílejí. Přímá definice kyberšikany vychází z již existující definice tzv. tradiční šikany, kde je vnímána jako „*agresivní, úmyslné, opakované jednání nebo chování prováděné vůči jednotlivci či skupině, jež se nemohou snadno bránit.*“ (Olweus, 1993)

V českém prostředí se tímto tématem zabývá Kolář (2011) a definuje šikanu takto: „*chování, při kterém jeden či více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.*“ Termín kyberšikana na tyto definice navazuje a rozšiřuje je o další specifika související se spojením s využitím ICT.

Hinduja a Patchin (2008) uvádějí, že kyberšikana je „*záměrná, opakovaná a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektrické přístroje.*“

3.1.1 Základní formy kyberšikany

Mezi nejznámější projevy kyberšikany patří:

- publikování ponižujících fotografií či záznamů – v současné době probíhá nejčastěji na platformách: Facebook, Instagram, Snapchat atp.,

- pomlouvání a ponižování,
- krádež identity, případně zneužití jiné identity ke kyberšikaně (např. zcizení účtu),
- vyloučení z komunity/skupiny na sociálních sítích,
- zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť,
- zesměšňování pomocí falešných profilů,
- obtěžování (může být krátkodobé), kyberstalking – opakované hovory, zprávy, dlouhodobé obtěžování oběti v kyberprostoru,
- kyberšikana spojená s hraním online her,
- napadání a provokace uživatelů v online komunikaci (převážné prostřednictvím chatů a skupin),
- tzv. „happy slapping“ – fyzický útok na oběť s vytvořením záznamu, který pachatel nebo pachatelé umístí na internet,
- mezi kyberšikanu řadíme také jakékoliv další projevy odehrávající se v kyberprostoru, jako například dehonestování, vydírání, vyhrožování, zastrašování, pomlouvání atp. (Kopecký et al., 2015)

3.1.2 Pachatelé

Skupina pachatelů kyberšikany je různorodá, můžeme zde nalézt dívky i chlapce různého věku, s vyšším i nižším sebevědomím, s odlišným sociálním postavením a různými kognitivními schopnostmi. Agresory je možno rozdělit dle charakteristiky agresorů v rámci tradiční šikany na dvě skupiny.

Na jedné straně jsou agresoři, kteří mají „*nižší sociální dovednosti, sebevědomí, často trpí nedostatečným uznáním, pocity nejistoty a osamělosti.*“ (Shariff, 2008) Šikanování někoho jiného je jejich vlastní reakcí na pocit nedostatečnosti a frustrace (tzn. šikanují pro získání pocitu moci, který jim pomáhá kompenzovat vlastní nedostatky a tímto způsobem se snaží si upevnit svou pozici ve skupině.

Na druhé straně jsou agresoři, kteří okolo sebe mají „*velký okruh přátel, jsou jimi uznávani, mají vyšší sebevědomí a sociální dovednosti, právě tyto vlastnosti využívají k manipulování ostatních.*“ (Sutton et al., 1999) V tomto případě je šikana způsob pro získání dobrého postavení v kolektivu, především upevnění tohoto místa.

Základní motivy uplatňované při šikaně dle Koláře (2011):

- motiv upoutání pozornosti – agresor se snaží být středem pozornosti a snaží se získat přízeň svých spolužáků,
- motiv zahnání nudy – přináší vzrušení a zábavu,
- motiv Mengeleho – agresor zkoumá, co oběť vydrží, dochází ke stupňování (psychické i fyzické),
- motiv prevence – častý motiv pro nové příchozí žáky, ve snaze předejít šikanování začnou se šikanou samy nebo se přidají k agresorovi,
- motiv vykonat něco velkého – u ne příliš úspěšných žáků vyvolává pocit, že prostřednictvím šikanování jsou něčeho schopni.

I když tyto motivy jsou typické pro šikanu, najdeme je i v kyberšikaně. Nicméně je známo, že se pachatelem kyberšikany často stává sama oběť tradiční šikany. Často si v kyberprostoru kompenzují to, co zažívají v reálném světě. (Kopecký et al., 2014) Tímto způsobem chtějí agresorům oplatit jejich chování, nebo si vylepšit své vlastní postavení v rámci sociální skupiny tím, že oslabí pozici někoho jiného. Tito pachatelé jsou někdy označováni jako oběti/agresoři (bully-victim).

3.1.3 Oběti

Kyberšikanu je poměrně složité rozpoznat, protože se velmi často děje v období puberty, která je specifická podobnými znaky. Jsou to například změny nálad, uzavřenost, anebo může u dítěte dojít k prudkému zhoršení prospěchu ve škole. Je známo několik varovných příznaků, které kyberšikanu, ale i klasickou šikanu, provázejí:

- Dítě, které informační a komunikační technologie dříve používalo, je začne odmítat a vyhýbá se jim. Při čtení SMS či jiných zpráv dítě může projevovat nervozitu, nejistotu atp.
- Celkově je dítě sklíčené, apatické, ustrašené, velmi časté jsou výkyvy nálad a chování.
- Můžeme pozorovat projevy somatizace, např. bolesti hlavy, břicha, nevolnost, noční můry, nespavost.
- Dále je časté vyhýbavé chování vůči lidem, záškoláctví, trávení času o samotě.
- V neposlední řadě si můžeme všimnout zhoršení prospěchu ve škole. (Černá et al., 2013)

Pro takové chování může být více důvodů, nejčastěji jsou to ovšem strach a stud.

Při určení typu oběti kyberšikany se vychází ze základní typologie oběti tradiční šikany, jež se dělí na oběti pasivní a na tzv. oběti-provokatéry. Mezi oběti pasivní řadíme převážně ty, kteří jsou plaší, stydliví, citliví, nejistí, fyzicky a psychicky méně zdatní, s nižším sebevědomím a sociálními dovednostmi. Oběti-provokatéři jsou často hyperaktivní, projevují se agresivitou, impulsivností, zpravidla nemají téměř žádné přátele a nejsou oblíbeni v kolektivu. Kyberprostor má svá specifika a s přihlédnutím na absenci přímého kontaktu mezi agresorem a obětí je některými autory typologie doplněna o „*tzv. agresory, kteří se stávají oběťmi, a o děti, které nevybočují, ale přesto jsou kyberšikanovány, protože jsou v prostředí internetu snadno zranitelní.*“ (Černá et al., 2013)

3.1.4 Dopady kyberšikany na oběť

I přes to, že v kyberšikaně nenalezneme osobní kontakt mezi agresorem a obětí, je psychicky (emocionálně) škodlivá. Tato emoční zátěž se projevuje v mnoha oblastech, např. problémy v chování, záškoláctví, somatizace, nízká sebedůvěra a v některých případech i myšlenky na sebevraždu. V zahraničí realizované výzkumné studie upozorňují na tyto dopady kyberšikany na psychický stav obětí (Šmahaj, 2014):

- stres, strach, tenze,
- změna vnímání sám/a sebe (sebedůvěra, sebepojetí, sebevědomí a sebehodnocení),
- časté poruchy spánku,
- trauma a posttraumatická stresová porucha,
- celková psychická nestabilita,
- bezdůvodná agrese a impulsivnost,
- pocit neřešitelnosti situace, životní nepohoda,
- depresivní a neurotické poruchy,
- snížení frustrační tolerance,
- zkratkovité jednání, suicidální myšlenky.

3.2 Kybergrooming

Termínem kybergrooming (online grooming, child grooming) označujeme chování uživatelů internetu (kybergroomerů, predátorů), který se snaží s oběťmi navázat vztah a vyvolává falešnou důvěru, často ji vyláká i na osobní schůzku.

Autory, kteří se zabývají problematikou kybergroomingu jsou Craven, Brown a Chilchrist. Ti kybergrooming definují jako „*proces, ve kterém si pachatel (ve spolupráci se spolupachateli) připraví dítě ke zneužití a zajistí pro tento akt také vhodné podmínky*“ (Craven et al., 2006)

Kybergrooming je dle autorů Whittle, Hamilton-Giachritsis, Beech a Collings (2013) charakteristický manipulací, dostupností oběti, budováním vztahu, sexuálními tématy v komunikaci s dítětem, posuzováním rizik a podváděním. Jinými slovy se také dá říci, že kybergrooming je druhem psychické manipulace, která se odehrává a je realizována pomocí ICT.

3.2.1 Pachatelé

Pachatelé takových útoků jsou heterogenní skupinou, která má jeden společný cíl (oběť), a to především děti a mladistvé. Kybergroomer využívá techniky sociálního inženýrství (soubor strategií, jak manipulovat uživatelem internetu, jak od něj získávat osobní údaje a další citlivé materiály) k tomu, aby zmanipuloval oběť a donutil ji k osobní schůzce s primárním cílem sexuálního zneužití oběti. Podle motivace činu můžeme pachatele rozdělit na dvě základní skupiny (Briggs et al., 2011):

- pachatelé, kteří jsou vedeni hlavně vlastní fantazií,
- pachatelé, kteří chtějí navázat sexuální kontakt ve skutečném světě.

První skupina se orientuje především na kybersex, tzn. že chtějí uspokojovat své sexuální fantazie pouze v online prostředí, netouží tedy po setkání v reálném světě. Pro druhou skupinu pachatelů je záměrem dítě sexuálně zneužít mimo online prostředí, tedy v reálném světě.

Jedna z nejznámějších typologií útočníků v online prostředí rozděluje útočníky situační, preferenční a smíšené. Situační útočníci mohou být:

- tzv. normální adolescentní/dospělý pachatel, který v online prostředí hledá pornografii a sex (převážně na erotických seznamkách apod.),
- morálně bezohledný pachatel – často násilnické povahy s kriminální minulostí spojenou s násilnými trestnými činy, řadíme zde také rodiče, kteří nabízejí své děti k sexu jiným uživatelům internetu;

- profitující pachatel – motivován ziskem, obchodující s dětskou pornografií. Chování těchto pachatelů obvykle není dlouhodobé a předvídatelné.

Dále rozdělujeme preferenční útočníky na tři typy:

- pedofilní útočníci – je zde zřejmá preference dětí (i v jejich sbírkách pornografie nalezneme zejména dětskou pornografii),
- latentní útočníci – jejich preference se objevily až po oslabení jejich zábran a naplnění tužeb prostřednictvím online komunikace, až poté se začnou chovat nezákonně,
- útočníci s rozmanitými sexuálními zájmy – velké množství deviantních/parafilních zájmů (v jejich sbírkách pornografie můžeme nalézt konkrétní druhy parafilii).

Poslední skupina pachatelů je smíšená. Můžeme zde nalézt např. reportéry masmédií (ti mylně věří, že ze zpravodajských důvodů mají právo obchodovat s dětskou pornografií a kvůli příběhu poruší zákon). Dalšími jsou vtípalci, starší kamarádi (snažící se navázat sexuální kontakt s mladšími chlapci a dívkami) a příliš horliví občané, kteří se pokouší soukromě vyšetřovat. (Kopecký et al., 2015)

3.2.2 Charakteristika obětí

Oběťmi kybergroomingu se nejčastěji stávají děti a mládež ve věku od 11 do 17 let. Nejzranitelnější jsou děti, které v běžném životě nemají přátele a snaží se je tedy nalézt v online světě. Následně se mohou stát závislými na příjemném pocitu blízkosti, ačkoliv se jedná o osobu, která je pouze online. Obvykle neznají rizika a do tohoto prostředí vstupují bez potřebných znalostí, bez tzv. ochranného štítu. Do skupiny obětí spadají především uživatelé, kteří na něm tráví velké množství času, a pohybují se především na komunikačních mediích (Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat atp.). Oběťmi jsou také poměrně často uživatelé internetových seznámk. Dle Kohouta (2017) se jedná především o dívky, ty údajně trpí nedostatkem sebedůvěry a pocitem osamocení.

3.2.3 Etapy kybergroomingu

Autorka studie realizované v roce 2003 ve Velké Británii Rachel O'Connelová rozdělila kybergrooming do několika fází: kontaktování/výběru oběti, formování přátelství, formování vztahu, posuzování rizik, fázi exkluzivity, sexuální fázi a fázi samotného

útohu. Čeští výzkumníci rozdělují jednotlivé etapy útoku na fázi přípravnou (příprava na kontakt s obětí), fázi kontaktování oběti (zahrnující formování přátelství a formování vztahu či sexuální fázi), fázi přípravy na útok a fázi samotného útoku. (Kopecký et al., 2014)

3.2.3.1 Přípravná fáze

V této fázi si pachatel buduje svou virtuální identitu, případně více identit. Další vytvořené identity útočníci nejčastěji využívají k tomu, aby potvrdili pravost svého profilu a snaží se tak působit dojmem, že spolu chodí například do stejné třídy, případně se znají jinak. Nejčastěji se jedná o falešný profil dítěte ve stejném věku opačného pohlaví, avšak jsou používány i profily dospělých osob. Takto vytvořený falešný profil je detailně propracován tak, aby byl co nejdůvěryhodnější. Prostřednictvím tohoto profilu poté dochází ke komunikaci, sdílení fotografií/videí a také sdílení zážitků a tajemství. Díky detailnímu a důvěryhodnému vypracování profilu mají útočníci často poměrně lehkou cestu k oběti.

3.2.3.2 Kontaktování oběti

První kontakt probíhá nejčastěji „náhodně“. Pachatel osloví dítě pomocí formulací, které jsou velmi účinné. Například: *Ahoj, omylem jsem si tě přidala do přátel, ale vypadáš, že jsi fajn, tak si můžeme občas napsat, pokud budeš chtít.* Pachatel může své oběti kontaktovat i jinde než na sociálních sítích, hovořit můžeme například o diskuzních fórech. Ovšem v současné době je nejčastější kontaktování dětí na platformě Facebook, Instagram a také na seznamovacích aplikacích, jež jsou v současné době velmi rozšířené. V prvním kontaktu bývá zastoupeno převážně *lichocení* (flattery). Tímto si pachatel chce získat náklonnost dítěte, často ho tedy chválí, skládá mu komplimenty, oceňuje ho a pokouší se být zábavný. To mu umožňuje navázat velmi pevný kontakt s dítětem a poté s ním může snadno manipulovat. (Whittle et al., 2014)

3.2.3.3 Manipulace dítěte

Další etapou je manipulace, která má mnoho technik:

- Mirroring – tzv. technika zrcadlení, tedy napodobování komunikace dítěte pachatelem, a to jak po stránce obsahové, tak i formální. Mirroring tedy umožňuje navázat užší mezilidský kontakt a prožívat pocit sounáležitosti.

- Phishing a profilování obětí – soubor technik zaměřených na získávání citlivých údajů oběti (osobní údaje, hesla, telefonní číslo atp.). Při získávání těchto informací využívají pachatelé falešné účty, ale také získávají informace od přátel oběti.
- Vábění a uplácení – někteří pachatelé v procesu manipulace využívají tzv. luring (uplácení dítěte dárky). Takové dárky mohou být jak finanční, tak i hmotné.
- Snižování zábran – je především chápáno v oblasti sexuálních témat. Útočník se u dítěte či mladistvého pokouší rozvinout zájem o sexuální témata, diskutuje o lidské sexualitě (začne nabízet erotické či pornografické materiály), o menstruaci, masturbaci a dalších tématech.
- Webcam trolling – technika, jejíž podstatou je získat od dítěte intimní materiál pomocí podvrženého záznamu, který je dítěti přehráván prostřednictvím webkamery.
- Strategie manipulace prostřednictvím fotografií opačného pohlaví – jedná se o strategii, kdy útočník zasílá oběti fotografie opačného pohlaví, jež jsou čím dál více intimní, navozují tím v oběti pocit, že by také měla poslat intimnější fotografii.
- Izolace dítěte – útočník se v průběhu procesu manipulace snaží, aby jeho vztah s dítětem byl co nejvíce důvěrný. Čím více informací se útočník o dítěti dozví, tím více na něm oběť začíná být fixovaná. Pokud dítě na daná pravidla nepřistoupí, útočník může začít oběť vydírat a vyhrožovat pomocí informací, které již získal. Dítě se tedy dostává do situace, kdy má pocit, že není cesty zpět.
- Technika překonávání věkového rozdílu – útočník např. přesvědčí dítě, že i přesto, že píše z profilu dospělého, jedná se o jeho vrstevníka, ale je to právě útočník, s kým si oběť nevědomě píše atp. (Kopecký et al., 2015)

3.2.3.4 Bod zlomu

Bod zlomu je situace, kdy agresor vyzve dítě k setkání v reálném světě. Využívá při tom všechny dostupné strategie manipulace, a pokud dítě schůzku odmítne, začne jej neprodleně vydírat již získanými informacemi a citlivými materiály. Tlak ze strany agresora je tak velký, že dítě ve většině případů podlehne a na schůzku kývne.

3.2.3.5 Osobní schůzka

Jedná se o jednu z nejnebezpečnější a zároveň posledních etap kybergroomingu. Při osobní schůzce může dojít k sexuálnímu zneužití dítěte, jež je dle definice Rady Evropy z roku 1992 „*nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoliv sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoliv, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoliv, kdo se s dítětem dostane do styku. Takovou osobou může být rodič, příbuzný, přítel, odborný či dobrovolný pracovník či cizí osoba*“ (Dunovský et al., 1995). Sexuální zneužití může mít řadu forem, a to:

- bezkontaktní sexuální zneužívání – obnažování se před dítětem, masturbace, exhibicionismus, pozorování nahého dítěte za účelem vlastního uspokojení/vzrušení, vystavení dítěte sledování pornografických materiálů, přinucení dítěte sledovat soulož;
- kontaktní sexuální zneužívání – líbání/osahávání dítěte na intimních místech, nucení dítěte, aby se dotýkalo pohlavních orgánů svých či zneuživatele, vaginální, orální či anální styk;
- komerční sexuální zneužívání – zneužití dítěte k pornografii či k dětské prostituci.

3.3 Sexting

Termín sexting vznikl z původního termínu kybersex. Tento termín označoval veškerou sexuální aktivitu odehrávající se na internetu. Lze zde zařadit online sexuální komunity, vyhledávání sexuálně zaměřených informací, sledování online pornografie, vyhledávání partnera pro reálný bezplatný sex a nakupování sexuálních služeb skrze online sexshopy. Sexuální chování vyskytující se na internetu mělo dříve textovou formu, ale jak uvádí Blinka a kolektiv (2015), sexuální aktivity provozované v kyberprostoru se neustále proměňují.

Dnes můžeme sexting definovat jako „*elektronické rozesílání textových zpráv, vlastních fotografií či vlastního videa se sexuálním obsahem, ke kterému dochází v prostředí virtuálních elektronických médií – zejména internetu.*“ (Kopecký et al., 2015). Jedná se o poměrně nový, ale díky rychlému rozvoji technologií rychle se rozšiřující fenomén.

Ringrose a kol. (2012) rozšiřují množství platforem a nástrojů, jež umožňují šíření takových materiálů, o sociální sítě, především Facebook a MySpace.

Výzkum rizikového chování českých a slovenských dětí (2014) prokázal, že sexting je v české a slovenské populaci provozován 7–9 % populace ve věku 11–17 let. (Kamil Kopecký a kol., 2014) Ovšem v současné době se předpokládá, že je toto číslo mnohem vyšší, než bylo v roce 2014. Výzkum prováděný v USA, také z roku 2014, nám ukázal stejné procento, tedy 7 %. (Ybara a Mitchel, 2014) Slovenské výzkumy nám ukazují obdobné číslo, a to 4,6–9,6 % slovenských teenagerů, kteří rozeslali či rozesílají své intimní materiály. (Tomková, 2010)

Kopecký, Szotkowski a Krejčí (2015) nabízejí následující členění podle motivace pro jeho realizaci:

1. Sexting je vnímán jako součást romantických vztahů - sexting je na počátcích vztahů využíván pro upoutání pozornosti partnera, flirtování atp. V rámci navázání vztahu je pak pro některé znakem intimity, lásky a vzájemné důvěry. Dále také při dlouhodobém fyzickém odloučení partnerů, kdy sexting provozují prostřednictvím webkamery, zpráv apod.
2. Sexting funguje jako nástroj pro potlačení nudy - několik výzkumů dokazuje, že je sexting často provozován jako nástroj pro potlačení nudy. (Lenhart et al., 2010) Nuda se tedy stává častým důvodem pro sdílení intimních materiálů s vrstevníky, a to především na sociálních sítích.
3. Sexting vzniká jako produkt sociálního tlaku - jeden z partnerů může být tím druhým donucen k sextingu, a ten se pak stává běžnou součástí vztahu. Stává se projevem důvěry, fyzické přitažlivosti a také lásky. Nebo se například skupina spolužaček či spolužáků domluví, že společně nafotí intimní fotografie, protože je to v dnešní době „běžné“.
4. Sexting jako produkt konzumní společnosti, jako nástroj sebe prezentace - lidská sexualita je všude kolem nás prezentována velmi výrazně, jsou předkládány vzory fyzické krásy, kam patří např. „být sexy“. Média poskytují informace o tom, že odhalovat se a sdílet intimitu je „normální“. A vzhledem k tomu, že jsou tím zahlceny děti již od útlého věku, nevnímají sexting jako něco rizikového a nebezpečného. Tím pádem jsou schopny tento model chování napodobovat a přenášet dál.

5. Sexting jako nástroj pomsty - sexting může být realizován jako nástroj pomsty expartnerům, k vydírání dítěte atp. (in Szotkowski et al., 2020, Kopecný et al., 2015)

4 Prevence

Dle Ciklové (2016) je prevence ochranou před něčím či předcházení něčemu. Jedná se o soubor aktivit nebo soustavu opatření předcházejících negativním jevům a podporující pozitivní chování. Nejrozšířenější forma prevence obecně je založena na poskytování základních informací o daných tématech s důrazem na fakta týkající se jejich negativních dopadů. Často se využívá znalostí expertů z daných oborů. Dále se může jednat o prevenci, jež je součástí mediální či jiné výchovy na ZŠ a SŠ.

Z výzkumů vyplývá, že prosté poskytování informací o negativních důsledcích rizikového chování napomáhá ke snížení počtu dětí (žáků), kteří se v kyberprostoru chovají rizikově. (Kormaz a Kiran-Esen, 2012) Tento výsledek ovšem nekorresponduje se současnými doporučeními v oblastech školní prevence, jež jsou založeny na příkladu dobré praxe. Tyto doporučení zahrnují doplnění preventivních programů o interaktivní intervence zaměřené na změnu postojů a osvojení dovedností, jimiž jsou například dovednosti spojené s užíváním internetu, zvládáním stresu apod.

Prevence bývá často z pohledu společnosti podceňována. Jedním z důvodů je to, že běžný občan výsledky nevidí, dostávají se později, kdy o téma ztratí zájem. Tato oblast je také těžko měřitelná. Nelze přesně říci, jak jednotlivé preventivní programy rizikové chování skutečně ovlivňují. Mezi základní oblasti rizikového chování, na které se prevence zaměřuje, patří (MŠMT, 2019):

- záškoláctví,
- šikana a extrémní projevy agrese,
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě,
- rasismus a xenofobie,
- negativní působení sekt,
- sexuální rizikové chování,
- závislostní chování (adiktologie).

Efektivním způsobem prevence je komplexní přístup. Je tedy potřeba se při vytváření preventivních programů zaměřovat na jednotlivé strategie, jež jsou spojeny s konkrétními faktory podílejícími se na rizikovém chování.

Standardy kvality preventivních programů dle MŠMT (2005) jsou:

- komplexnost a kombinace mnohočetných strategií,
- kontinuita působení a systematičnost,
- cílenost a adekvátnost informací i forem,
- včasný začátek,
- pozitivní orientace (podpora zdravého životního stylu, využívání pozitivních modelů),
- využití „KAB“ modelu – důraz primárně na kvalitu postojů a změnu chování,
- využití „peer“ prvku, důraz na interakci a aktivní zapojení,
- denormalizace,
- podpora protektivních faktorů,
- vynechání neúčinných prostředků. (MŠMT, 2005)

4.1 Primární prevence rizikového chování

Termín primární prevence definuje Miovský et al. (2015) jako *„jakýkoliv typ výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“*

V definici primární prevence dle Pokorného et al. (2003) je navíc zařazen aspekt zdravého životního stylu. Na primární prevenci sociálně-patologických jevů pohlíží jako na *„konceptní, komplexní, cílený, plánovitý, flexibilní a afektivní soubor opatření, odborných činností a nabídek zaměřených na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot a zájmů forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců a skupin.“*

Základem primární prevence je dlouhodobá kontinuální práce s dětmi a mládeží. Činiteli jsou především rodina a škola. Je prováděna v menších skupinách a za aktivní účasti cílové skupiny. Dle Bělíka a Hoferkové (2018) ji můžeme rozdělit na tzv. specifickou a nespecifickou.

Specifickou primární prevencí můžeme popsat jako aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování. Nespecifická primární prevence představuje veškeré aktivity, které nemají přímou souvislost s konkrétním typem rizikového chování. Napomáhají ale

snižovat rizika pomocí smysluplného využívání a organizace volného času (zájmové, volnočasové a sportovní aktivity). Tímto způsobem si osvojují pozitivní sociální chování a zdravý životní styl. Dále vedou ke zdravému rozvoji osobnosti, dodržování určitých společenských pravidel, k odpovědnosti za sebe a své jednání. (MŠMT, 2019)

Specifickou primární prevenci lze rozdělit do tří úrovní. Jednou z těchto úrovní je všeobecná primární prevence, jež je zaměřena na běžnou populaci dětí a mládeže, zohledňuje pouze věková kritéria. Jedná se o programy pro větší počet účastníků, tzn. do 30 osob. Dále selektivní primární prevence, která je zaměřena na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a rozvoj různých forem rizikového chování a jsou většinou více ohroženy než jiné skupiny. Pracuje se s menšími skupinami, ale i s jednotlivci. A indikovaná primární prevence se zaměřuje na jedince, kteří jsou vystaveni působení výrazně rizikových faktorů nebo se rizikové chování již vyskytlo. Spočívá v práci s populací s výrazně zvýšeným rizikem výskytu či tam, kde jsou zaznamenány počáteční projevy rizikového chování. (Černá, 2010) Snahou je podchytit problém co nejdříve a správně posoudit a vyhodnotit nutnost specifických intervencí. Formou je individuální práce s klientem.

4.2 Prevence rizikového chování na úrovni školy

Při uplatňování školní prevence má hlavní úlohu MŠMT. Základním dokumentem je Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže 2013–2018. Národní strategie na období 2019–2027 navazuje a vychází z vyhodnocení Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2013–2018. Tento dokument určuje základní strategie v daných oblastech, priority na budoucí období, podporuje vytváření vazeb a struktury subjektů jež realizují či se spolupodílejí na vytyčených prioritách. Dále také podporuje vznik personálních, materiálních a finančních podmínek nezbytných pro realizaci primární prevence ve školství. Tento dokument poskytuje školám široké spektrum poskytovatelů a programů. Mohou tak s žáky pracovat organizace ze sektoru státních, ale i neziskových organizací. (MŠMT, 2019)

Hoferková a Bělík (2018) jsou toho názoru, že *„preventivní výchovná činnost vystihuje práci pedagogů a dalších odborníků, kteří ve školním prostředí poskytují poradenství a pečují tak o děti v riziku s projevy rizikového chování.“*

Jednou z těchto osob je v prevenci rizikového chování na úrovni školy, školní metodik prevence (dále ŠMP). ŠMP vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. Výrazně se podílí na přípravě a realizaci školních preventivních programů a na realizaci minimálního preventivního programu. Zabývá se především:

- koordinací tvorby a kontroly realizace preventivního programu školy,
- koordinací a participací na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci násilí, závislosti, vandalismu, sexuálního zneužívání sektami, záškoláctví, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových jevů sebepoškozování a dalších typů rizikového chování;
- metodickým vedením činnosti učitelů školy v oblasti prevence rizikového chování,
- koordinací spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy,
- kontaktováním odpovídajícího odborného pracoviště a participací na intervenci a následné péče v případě akutního výskytu rizikového chování ve škole,
- informační činností – zjišťuje a předává odborné informace o rizikovém chování, nabídkách programů, metodách a formách prevence
- a dalšími činnostmi jako je vedení dokumentace atp. (Miovský et al., 2010)

Součástí školního vzdělávacího programu (ŠVP), jež vychází z Rámcového vzdělávacího programu školy (RVP) je školní preventivní program. Školní preventivní program má definované a naplánované krátkodobé i dlouhodobé cíle. Musí podporovat zdravý životní styl a být zdrojem podnětů pro zpracování a realizaci minimálního preventivního programu. Konkrétním dokumentem zaměřeným na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikačních dovedností se zaměřuje Minimální preventivní program. Zakládá se na podpoře vlastní aktivity žáků, spolupráci s rodiči, pestrosti preventivní práce a na zapojení pedagogů. Minimální preventivní program je zpracováván každý rok a zodpovědnost za něj nese školní metodik prevence. (MŠMT, 2019)

Školní metodik prevence musí disponovat velkým množstvím dovedností a znalostí z různých oborů, musí být schopný provádět základní nebo pokročilou diagnostiku školní skupiny a měl by sledovat i aktuální situaci nově vznikajících a rozvíjejících se trendů (především v oblasti ICT). Je to práce velmi obtížná a v mnoha případech je nereálné plnit všechny tyto funkce. Je tedy možno využít různých preventivních

projektů realizovaných státními a soukromými institucemi, jež mohou poskytnout primární všeobecnou prevenci.

4.3 Cílové skupiny preventivních projektů

Cílové skupiny je nutno rozlišovat, a to hlavně z důvodu, že každý program není vhodný pro všechny skupiny. Pro rozlišení skupin primárně preventivních programů lze zvolit různá kritéria. Obecně lze říci, čím je přesnější popis cílové skupiny, tím přesnější bude určení správného preventivního programu. MŠMT (2012) definuje tři základní požadavky na preventivní programy. Jedním z nich je nutnost mít jasně definovanou cílovou skupinu. Skupiny lze rozlišit například podle věku, vzdělání, pohlaví, projevy rizikového chování atp. Každý preventivní program musí mít danou kapacitu a uvádět důvody, proč je určen pro danou skupinu. Mělo by být dáno, jakou problematiku či specifickou oblast dané cílové skupiny řeší a jakým způsobem.

Věková kritéria

Populaci můžeme pro potřeby preventivních programů v prostředí škol a školských zařízení dělit do pěti na sebe navazujících skupin, jimiž jsou (MŠMT, 2019):

- předškolní věk (3–6 let),
- mladší školní věk (6–12 let),
- starší školní věk (12–15 let),
- mládež (15–18 let),
- mladí dospělí (18–26 let).

Institucionální kritéria

V souvislosti se školní prevencí se můžeme setkat s několika cílovými skupinami. Toto kritérium má svá specifika z hlediska resortní příslušnosti, ale také různé míry společenské nebezpečnosti a jejich dopadů. Mezi tyto cílové skupiny patří například: žáci, studenti základních a středních škol, dále studenti vysokých škol, děti a mladiství v zařízeních ústavní péče a další. (Miovský et al., 2015)

4.4 Rodiče jako subjekt prevence

V prevenci rizikového chování mají velmi významnou roli také rodiče. Rodič je prostředníkem, skrze něhož dítě poznává svět. Dítě ke svému rodiči vzhlíží, přijímá ho

jako autoritu a vzor. Vnímá ho jako osobu, která mu umožňuje naplnit jeho potřeby. Podobně jako rodič své dítě učí, že se například má vždy rozhlédnout, když přechází silnici, je třeba ho učit i jiným rizikům, v souvislosti s tématem práce především bezpečnému užívání informačních a komunikačních technologií a dodržování pravidel určených rodiči. Tato pravidla se s rostoucím věkem dítěte mění. Je tedy nutné je přizpůsobovat aktuální situaci. Dle výzkumu Nadace O2, který proběhl v roce 2023 ve spolupráci s výzkumnou agenturou NMS Market Research, jsou děti na svých mobilních telefonech aktivnější než si rodiče myslí. Průměrný čas strávený denně na mobilním zařízení je dle respondentů z řad dětí 3, 5 hodiny. Dle rodičů je to ale průměrně o půl hodiny méně. Většina rodičů také zakazuje dětem používat telefon v noci, kdy mají spát. 59 % z dotazovaných (nejčastěji starší děti ve věku 14–15 let) ale uvedlo, že ho v noci používá. (Miovský et al., 2015)

Je tedy velmi důležité, aby rodiče byli v této oblasti aktivní. Děti 21. století jsou již od útlého věku pod vlivem informačních technologií. Vnímají je jako běžnou součást svého života a začínají je aktivně využívat ve velmi nízkém věku, a to nejčastěji v podobě hraní her či sledování videí. V současné době v mnoha domácnostech vidíme, že jsou pohádky či jiná videa součástí celého dne. Při jídle, při hraní a další činnostech. Od útlého věku tedy dítě sbírá znalosti a dovednosti spojené s využíváním informačních a komunikačních technologií, tím roste jejich gramotnost. Často se tedy stává a dalo by se i říci, že začíná být pravidlem a normou převaha znalostí ICT u dětí než u rodičů či učitelů. Při tomto stavu může mít dítě nízkou úroveň zkušeností, nízké sociální dovednosti, nedostatečnou schopnost kriticky pracovat s informacemi a rozpoznat manipulaci, nesprávně nastavené hranice chování apod. Toto často vede k rizikovému chování v kyberprostoru a děti se tak mohou stát oběťmi nebo také útočníky. Aby bylo možné danou situaci změnit a zmenšit tato rizika, je nutné se v oblasti aktivně vzdělávat, s dětmi aktivně pracovat, věnovat jim čas a své zkušenosti a znalosti jim předat. V této oblasti rodičům může být nápomocný koncept tzv. digitálního rodičovství. Zjednodušeně řečeno se jedná o koncept výchovy, kdy se rodič aktivně zapojuje a podporuje rozvoj informační a komunikační gramotnosti svých dětí. Dále také rozvíjí jeho sociální dovednosti, mediální myšlení, kritické myšlení a podílí se na rozvoji osobnosti dítěte (Kamil Kopecký, 2015). V konceptu digitálního rodičovství je hlavní důraz kladen na podporu pozitivního využívání ICT technologií a jeho bezpečné používání. Rodič může do světa dítěte proniknout například jednoduchou strategií

„začít spolu“. Rodič se nechá od dítěte poučit, nechat si vysvětlit fungování různých sociálních sítí a programů. Tím se rodič vzdělává zároveň získává cenné informace o tom, co jeho dítě využívá, s kým komunikuje a jaké služby využívá. Nejdůležitější je tedy komunikovat, aktivně se zajímat o své dítě, mít přehled o tom, k čemu a jak dítě technologie využívá. Rodiče mohou pro zmírnění dopadů souvisejících s používáním internetu využívat různé způsoby mediací. Můžeme zde řadit například:

- aktivní mediace – jinak řečeno sdílení činností (spolužívání),
- aktivní mediace bezpečného internetu – spočívá ve vysvětlování a poučení dítěte, jak se chovat bezpečně, kde jsou hranice,
- restriktivní mediace – hlavním znakem je omezování určitých činností nebo času stráveného na internetu,
- kontrola – jedná se o zpětné sledování, kontrola toho, co dítě na internetu hledalo nebo dělalo (např. sledování historie vyhledávání),
- technická mediace – používání aplikací, které filtrují nebo blokují vybrané webové stránky, limituje čas strávený na internetu atp. (Livingstone et al., 2011)

5 Vybrané audiovizuální preventivní projekty zaměřené na rizika v kyberprostoru

Audiovizuální dílo je definováno jako dílo, které se skládá ze sledu spojených obrazů, s nebo bez doprovázejícího zvuku. Za seriálové audiovizuální dílo se považuje dílo, jež je vyrobené v podobě epizod nebo částí, které mají vzájemný vztah a společný název. (ISO 15706-1:2002)

Pro účely této bakalářské práce lze třeba uvést některé z typů audiovizuálních děl, jimiž jsou především dokumentární filmy, výukové filmy, hudební videoklipy a jiná videa se vzdělávacím charakterem. V České republice vznikla a stále vzniká celá řada projektů, které se zabývají různými rizikovými tématy a vzděláváním všech skupin uživatelů.

V posledním desetiletí jsme svědky snahy o rozvoj a zlepšení mediální edukace. Hlavní roli hrají především motivovaní učitelé, kterých v této oblasti není mnoho. Pedagogičtí pracovníci si stále více uvědomují potřebu zaujmout jiným způsobem výuky. S žáky lze skrze film probírat složitá témata. Film se tedy může stát plnohodnotnou součástí předmětů, ale i preventivního působení. V procesu sdílení dokumentárních filmů je nejdůležitější reflexe, která je bohužel často opomíjena. Napomáhá zvýšit efektivitu, ale také žákům umožňuje vyjádřit se a uvolnit napětí z případného silného prožitku z filmu. Neměla by také chybět doprovodná výuková aktivita, která rozvíjí témata z AV materiálu. Těmito způsoby se plně využívá potenciálu AV projektu. Mimo jiné může ve zvýšení efektivity AV projektu v prevenci napomoci např. pozvat hosta, seznámit žáky s dalším osudem protagonistů atp.

Velmi důležitou roli hraje mediální výchova. Jedná se o proces, při němž by žáci měly získat základní úroveň mediální gramotnosti. Cílem je tedy osvojení si základních znalostí a dovedností, které umožňují efektivní a bezpečnou práci s médii a pohyb v tomto prostoru. Ve školách je mediální výchova průřezovým tématem. Žáci by tedy měly mediální gramotnost získávat napříč všemi předměty, případně prostřednictvím programu, který škola na toto téma připraví. Pokud se škola rozhodne mediální výchovu implementovat průřezově, učitelé musí tato témata zařadit do výuky tak, aby se žák během školní docházky alespoň s některým z průřezových témat setkal. Což je velmi náročné koordinačně a často přesahuje odbornost samotných učitelů. Na hlavní příčinu skutečnosti, že je mediální výchově věnováno málo pozornosti nám ukazuje výzkum

„Stav mediálního vzdělávání na základních a středních školách“ vypracovaný pro JSNS. Mezi tyto příčiny respondenti nejčastěji řadí školní vzdělávací programy, které obsahují velký objem látky, jež učitelé musí s žáky probrat a poté není čas na průřezová témata. Takřka na stejné úrovni je nejistota vyučujících, tedy nedostatek dovedností a znalostí v dané problematice. Bohužel také z výzkumu vyplývá, že většina vyučujících mediální výchovy neabsolvovala žádný kurz, semináře či školení. Nalézáme zde tedy velké nedostatky právě v koordinaci a potřebné odbornosti. Dále tento výzkum také ukázal, že ač je mediální výchova průřezovým tématem, tak 18 % škol zapojených do šetření mediální výchovu nevyučuje. (JSNS, 2023)

5.1 JSNS – Jeden svět na školách

JSNS nebo-li Jeden svět na školách je vzdělávací projekt organizace Člověk v tísni, který vznikl v roce 2001. Jedná se o projekt, díky němuž se pomocí filmů, diskuzí a výukových aktivit, dají ve školním prostředí otevírat důležitá témata, a to atraktivní formou pro žáky. Na portálu JSNS.cz jsou pro vyučující dostupné on-line audiovizuální lekce a související metodické materiály zabývající se tématy jako jsou např. lidská práva, mediální vzdělávání, sociální problematiky, přírodní vědy atp. Mimo poskytování audiovizuálních lekcí a jiných materiálů, JSNS pořádá také semináře, konference a kurzy pro vyučující. Jedním z počínů je Metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce „*Učíme s filmem*“, která je pro práci s materiály JSNS stěžejní. Příručka nabízí čtenářům komplex praktických tipů, doporučení a aktivit, díky nimž lze využít potenciálu audiovizuálního díla.

Každoročně je také pořádán festival Jeden svět, což je festival dokumentárních filmů o lidských právech na světě. Obecně otevírá důležitá témata z různých částí naší planety. Nabídka filmů je rozdělena na tři kategorie. První z kategorií je Jeden svět dětem, který je určen pro mladší žáky ZŠ. Lze vybrat ze dvou projekcí (pásem tří krátkých filmů). Tyto projekce jsou sestaveny dle věku diváků a po shlédnutí každého filmu je přítomný zkušený moderátor, který s dětmi pracuje. Druhá kategorie je určena pro vyšší ročníky ZŠ a SŠ. Je připraveno pět zahraničních filmů a následná moderovaná beseda s hostem, odborníkem na dané téma či přímo tvůrcem. Poslední kategorií je Jeden svět interaktivně. Příběhy protagonistů zde lze tedy zažít na vlastní kůži skrze virtuální realitu. (JSNS.cz, Člověk v tísni, o. p. s., online)

V souvislosti s tématem bakalářské práce je stěžejní především téma Mediální vzdělávání. K této oblasti zde můžeme nalézt materiály k tématům: Sociální sítě a internet a Rizika kyberprostoru. Je tedy možné, k problematice rizikového chování v kyberprostoru, čerpat z více než 20 audiovizuálních děl. Součástí videa/filmu je samozřejmě vždy minimálně jedna aktivita či projekt, výukové materiály a metodiky práce s AV dílem.

5.2 Seznam se bezpečně!

Jedním z projektů je Seznam se bezpečně!. Tento projekt vznikl jako doplňková služba sociální sítě Lidé.cz (dnes již nefungující). Seznam se bezpečně! měl za úkol informovat uživatele o rizicích spojených se seznamováním a online komunikací s neznámými lidmi. Nejprve formou dohledu z řad administrátorského týmu. Především se jednalo o dohled nad závadným obsahem, kdy byly závažnější poznatky předávány PČR. Posun v tomto projektu nastal v roce 2009, kdy vznikl film Seznam se bezpečně! 1, který byl rozeslán všem uživatelům sociálních sítí provozovaných společností Seznam.cz. Jednalo se tedy především o Lidé.cz a Spolužáci.cz. Film měl velké ohlasy a následně byl doporučen jako učební pomůcka pro všechny základní školy a víceletá gymnázia. Později v roce 2012 se začala situace v chování na internetu měnit. V reakci na již zmíněné změny tedy vzniklo pokračování Seznam se bezpečně! 2. Toto pokračování se věnuje tématům seznamování, dětské prostituce a sociálního inženýrství. V roce 2015 bylo natočeno další pokračování, a to Seznam se bezpečně! 3, které je určené hlavně rodičům. Hlavním úkolem tohoto projektu je popularizace vážných témat spojených s internetem. Z toho důvodu vznikla ve spojení se Studiem Ypsilon divadelní verze projektu #jsi_user. Všechny tyto projekty jsou dostupné na Stream.cz. (JSNS, Stream.cz, online)

5.3 E-Bezpečí

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého (dále Centrum PRVoK) realizuje další z preventivních projektů. Jedná se o národní certifikovaný projekt E-Bezpečí, který je zaměřen na nespecifickou primární prevenci v oblasti internetové komunikace. Součástí tohoto projektu je nejen prevence, ale i výzkum, intervence v dané oblasti a poradenství. Projekt E-Bezpečí zahrnuje několik částí, které na sebe navazují (Kožišek et al. 2016):

- Preventivní aktivity pro žáky 1. stupně

Jsou tvořeny interaktivními workshopy, kde se děti učí rozpoznávat různé formy internetových rizik a jak se bezpečně chovat na internetu. To vše probíhá zábavnou a hravou formou a klade se důraz na emoční prožitek.

- Preventivní aktivity pro žáky 2. stupně ZŠ a žáky SŠ

Tyto preventivní aktivity probíhají především formou interaktivních besed. Žáci jsou seznamováni se základními formami rizikového chování a reálnými případy. Klade se zde důraz na aktivitu z řad žáků, především v oblasti navrhování bezpečnostních opatření, řešení situace apod.

- Preventivní aktivity pro učitele, rodiče a další cílové skupiny
- Outdoorové preventivní aktivity

Projekt E-Bezpečí se podílí na řadě aktivit. Jedná se například o Veletrh vědy a výzkumu UP, Noc vědců apod. Smyslem je především upozornit veřejnost na témata, která jsou spojena s rizikovým chováním v prostředí internetu. Mimo jiné jsou k dispozici i vzdělávací videa na YouTube, která jsou zaměřena především na seznámení s vybranými rizikovými jevy.

5.4 V síti

Dokument V síti je především experiment, který otevírá téma zneužívání dětí na internetu a jehož výsledky překvapují i mnohé odborníky. Natáčení experimentu trvalo 10 dní, během nichž tři na pohled nezletilé herečky na falešném profilu předstírají, že jim je dvanáct let. Pro účely dokumentu byly vybudovány tři dětské pokoje, kde se odehrávala komunikace s útočníky. Součástí byla také osobní setkání hereček s útočníky, jež se odehrávaly v pražské kavárně za přítomnosti štábu. Dokument má tři verze, klasická verze pro diváky od 15 let má 100 minut. Pro diváky od 12 let je přístupná verze V síti: Za školou, která je dlouhá 63 minut. O něco později byla vypuštěna verze obsahující explicitní scény, s názvem V síti 18+.

Po vydání dokumentu se téma kybergroomingu stalo velmi diskutovaným, a to nejen v odborných kruzích. Například i společnosti jako je O2 či ČSOB v reakci na tento dokument spustily své osvětové reklamní kampaně týkající se rizik v kyberprostoru. Policie ČR na základě informací z dokumentu zahájila trestní stíhání několika z útočníků. (V síti, online)

5.5 NÚKIB - Rozcestník osvětových materiálů pro učitele na ZŠ

Dále na portálu Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (dále NÚKIB) je vytvořen rozcestník osvětových materiálů, kde se mohou učitelé a ŠMP inspirovat a využít v prevenci přímé odkazy na projekty (NÚKIB, online):

Nejsem lovná

Jedná se o osvětovou kampaň (O2 CZ) v podobě naučných videospotů, ve kterých herečky z filmu *V síti* mluví k divákům. Dle NÚKIB jsou cílovou žáci 8. a 9. ročník ZŠ, nižší ročníky víceletých gymnázií a 1. ročník SŠ. Hlavní částí této kampaně je desatero bezpečného chování na internetu a videospoty jsou dostupné na YouTube.

Dokument V síti

Dokument je dostupný na několika streamovacích portálech mezi které patří: Aerovod (nefunkční odkaz), DAFilms (placené), O2 videotéka (nefunkční odkaz), PrimaPlay (podmínkou je mít založený účet), iTunes (placené), Starmax (nutná registrace), HBO GO (placené). Dokument je dle NÚKIB určen pro cílovou skupinu 8. a 9. ročník ZŠ, nižší ročníky víceletých gymnázií, 1. ročník SŠ.

#martyisdead

Jedná se o osmidílný český webový seriálový thriller, který je inspirován skutečnými událostmi. Pojednává především o tématu kyberšikany, ale dotýká se i jiných témat. Hlavní postavou příběhu je Martin „Marty“, který se stává obětí kyberšikany. Pachatelem je Martinův kamarád Kryštof, o němž se v posledním díle dozvíme, že on sám je obětí. Zda se v tomto případě jedná o kyberšikanu, kybergrooming či jiný rizikový jev v kyberprostoru, není zcela jasné.

Seriál byl vytvořen pro internetovou televizi MALL.TV a vznikl ve spolupráci se sdružením CZ.NIC. Později byly vytvořeny výukové materiály a vzdělávací videa, která jednoduchou formou vysvětlí ty nejpálčivější problémy v kyberprostoru. Současně s vypuštěním seriálu bylo naplánováno kolem padesáti projekcí a přednášek. Vše bylo naplánováno ve spolupráci s odborníkem na kyberkriminalitu Martinem Kožíškem a CZ.NIC. Ale dle slov autorů se realizace z důvodu covidových opatření bohužel nevydařila a probíhaly pouze online konference.

K seriálu #martyisdead mělo být v roce 2021 vypuštěno pokračování s názvem #annaismissing, které navazuje na poslední díl a vysvětluje výše zmíněný nevysvětlený a neuzavřený příběh Kryštofa. Primárním tématem pokračování jsou dle autorů únosy dětí. Ačkoliv toto pokračování bylo oznámeno již v roce 2021, k jeho vypuštění do kin došlo až v roce 2023. (Kopecký, 2020)

5.6 Kraje pro bezpečný internet

Projekt Kraje pro bezpečný internet (dále KPBI) je výsledkem práce Asociace krajů ČR. Cílem tohoto projektu je zvýšit informovanost o rizicích na internetu, možnostech prevence a pomoci. Jsou pořádány on-line kvízy a on-line kurzy pro děti a studenty, pedagogy, rodiče, pracovníky Policie ČR, sociální pracovníky a veřejnost. Dále vznikají vzdělávací videospoty na YouTube, které mají především informativní charakter. Nalézt tam můžeme videospoty o tématech jako je: kyberšikana, kybergrooming, sexting, ale také téma podvodných e-shopů, fake news a další. (KPBI, online)

5.7 Další audiovizuální materiály

Za zmínku jistě také stojí práce tvůrců videí na Youtube (tzv. youtuberů). Mezi takové autory patří například Anna Šulcová Jiří Král.

Anna Šulcová je česká bloggerka a herečka, která je v dnešní době velmi populární mezi mladistvými, avšak názory na její tvorbu se různí, zvláště poté, co se angažovala v kampani pro očkování proti covidu. Mimo jiné ji časopis Forbes umístil na osmé místo 10 nejlépe placených youtuberů Česka. Mezi její tvorbu můžeme zařadit YouTube video zabývající šikanou, dále například podcast, jež vznikl ve spolupráci s Jakubem Gulabem a nese název Proud. V podcastu jsou rozebírány témata jako je: duševní zdraví, rasismus, sociální síť a jeden díl je věnován sextingu. Na toto téma Anna v roce 2020 vytvořila video na YouTube s názvem „SEXTING II Anna Šulcová (short movie).“ Prostřednictvím smyšleného příběhu diváka seznamuje s problematikou daného rizikového chování. (Wikipedia, online)

Jiří Král je bývalý český youtuber a účastník reality show Farma. V roce 2018 spustil, ve spolupráci s firmou Avast vzdělávací program pro žáky základních škol s názvem Buď safe online. Program má za cíl učit děti, jak se chovat bezpečně na internetu a sociálních sítích. Tento projekt je pod záštitou MŠMT a mezi partnery patří například E-bezpečí, Krajské ředitelství Policie Praha a film V síti. Hlavní složkou programu jsou

konkrétní příklady z praxe, které jsou dětem předkládány chytlavou a jim blízkou formou. Děje se tomu tak v prostředí online kurzu, na sociálních sítích, blogu a na YouTube. Na webových stránkách projektu najdeme interaktivní online kurz s vzdělávacím charakterem. Využívat ho mohou i učitelé při školní výuce a pro tyto účely je k dispozici metodická příručka. Tématy, která v kurzu najdeme, jsou například:

- když se nemůžeš dostat do účtu,
- když ti někdo vyhrožuje nebo tě vydírá,
- když postuješ na svůj profil,
- když hraješ s virtuálními kamarády,
- když se kámoš z netu chce sejít,
- když ti píše celebrita,
- když si lidé na netu nadávají,
- když ti přijde podezřelá zpráva.

Dále zde nalezneme rychlé typy, např. „Poslal/a jsem nahé fotky a vydírá mě, co mám dělat?“, kde se nám po otevření zobrazí rady, co dělat v takovém případě. Na webu je také místo pro vzdělávání rodičů, a to v podobě podcastu „Máma a táta na síti“. Podcast je k dispozici i v audiovizuální podobě na YouTube. (Avast, online)

YouTube kanál Buď safe online nabízí velké množství videí, která se zabývají riziky na internetu a jejich předcházení. Jedná se především o videa o zabezpečení účtů, hesel, jak si nastavit soukromí, rozpoznání falešných účtů atp., ale nalezneme zde i rozhovory s tvůrci filmu V síti a herečkami.

Dalším projektem zabývajícím se tématy nebezpečí v kyberprostoru je celoevropská kampaň #SayNo! Tuto kampaň spustil v roce 2017 Evropský policejní úřad Europol především z důvodu znepokojivého nárůstu případů sexuálního nátlaku a vydírání dětí v online prostředí. Je tedy zaměřena na zvyšování povědomí o hrozbách online sexuálního nátlaku a vydírání dětí. Kampaň je určena pro děti, rodiče a pedagogické pracovníky. V rámci Mezinárodního festivalu filmů pro děti a mládež ve Zlíně, kde byla kampaň představena, se uskutečnily besedy s dětmi ze základních škol, semináře pro pedagogické pracovníky, koordinátory/metodiky prevence a proběhla projekce filmu „Say No!“. Tento film lze nalézt na webových stránkách Policie ČR nebo na YouTube pod názvem „Policie ČR: ŘEKNI NE! Say No!“. Dále je k tomuto projektu vytvořen komiks a textový materiál, jež má osvětově-edukativní charakter. (Randáková, 2017)

TikTok

TikTok patří mezi nejpoužívanější sociální sítě u žáků na druhém stupni ZŠ. Ačkoliv je TikTok zahlcen mnoha videi různých druhů, nalezneme zde i takové, které lze využít při výuce či při preventivním působení. Je ale velmi málo pedagogů, kteří tyto materiály využívají, a to především z toho důvodu, že velmi malé procento z nich je samotnými uživateli této sociální sítě. Pokud pedagogové či jiní odborníci chtějí tyto materiály zapojit do vzdělávání a preventivních aktivit, měli by se seznámit s jejími pozitivy a samozřejmě také negativy. V pohledu učitelů na tuto sociální síť existují tři skupiny:

- učitelé, kteří jej vnímají jako místo s převažujícím nevhodným obsahem, jedná se tedy o negativní postoj,
- učitelé, kteří jej vnímají pouze jako další sociální síť zaměřenou na zábavu a volné chvíle, tedy je nevnímají jako vhodné do výuky
- učitelé, kteří TikTok vnímají jako prostor pro nové formy vzdělávání, spatřují značný potenciál a jsou schopni s těmito materiály účinně pracovat.

Využitím této sociální sítě také může napomoci k získání pozornosti žáků. Je ale dobré znát prostředí TikToku a využívat tyto správným způsobem s přihlédnutím k věku žáků.

Na této sociální síti nalezneme mnoho vzdělávacích účtů, které pravidelně sdílejí mnoho materiálů. Mezi tyto tvůrce můžeme zařadit z České republiky například účet @stekaanka neboli Štěkáňka the Učitelka, ze Slovenska @dejepisinak. Dále například Claudine James s jejím účtem @iamthatenglishteacher, kde učí základy anglické gramatiky. Některé účty jsou zaměřeny na vzdělávání v daných předmětech či tématech, jiné jsou zaměřeny na sdílení zkušeností mezi učiteli a některé se zabývají tématy vzdělávání či prevencí pouze okrajově.

Tuto platformu samozřejmě není možné srovnávat s jinými, kde se také využívá vzdělávání prostřednictvím videa, jako je např. Khanova škola či YouTube. Každá z těchto platforem je jiná, ale všechny se mohou vzájemně doplňovat. Jak uvádí Shaun Pomerantz: *„Dospělí dělají chybu, když říkají, že TikTok je strašný a vidí jen jeho negativní stránku, ale není to něco binárního.“* Pan docent Pomerantz se zabývá výzkumem vlivu TikToku a učení a rozvoj mladistvých. Ke svému výzkumu také dále dodává: *„TikTok může k mladým promlouvat způsobem, jakým to jiné kurzy nedokázaly.“*

Nemyslím si, že všechno vzdělávání musí být na TikToku, ale domnívám se, že pro něj v tomto typu média existuje silné místo.“ (in Tutt, 2021)

Ačkoliv je TikTok také jednou z platforem, kde se můžeme setkat s mnoha rizikovými jevy jako je kyberšikana, kybegrooming atp., velké množství vzdělávacích materiálů na tato témata zde nenalezneme. Nalezla jsem pouze několik profilů, kde se témata bezpečnosti na internetu či rizik objevují. Těmito profily jsou @o2_cz, @zalohuj.si, @re.akce, @anticyberproject, @cppdropin, @bud.safe.online a také @ebezpečí. Mezi nejatraktivnější a nejvíce propracované bych zařadila pouze materiály profilu @o2_cz a @bud.safe.online.

6 Empirická část bakalářské práce

V následující kapitole bude přiblíženo vlastní výzkumné šetření, které bylo realizováno v návaznosti na zpracované teoretické poznatky z odborné literatury.

Digitální technologie jsou neodmyslitelnou součástí našich životů a zásadním způsobem nás ovlivňují ve všech aspektech našeho života. Často mění způsoby, jak se chováme a jak přemýšlíme. To si ale děti a mladiství většinou neuvědomují, protože jsou pro ně technologie přirozenou součástí jejich života. To ale neznamená, že by automaticky byli vybaveni schopnostmi maximálně efektivní a bezpečné práce s nimi. Těmito schopnostmi je dle národní i evropské politiky třeba vybavit každého občana.

S rozvojem digitálních technologií jde ruku v ruce i nárůst rizikového chování. To je odjakživa známým tématem, avšak v současné době se stává stále větším fenoménem především díky stále větší oblibě sociálních sítí a vzniku nových platforem. Lidé se v kyberprostoru pohybují čím dál častěji. Je tedy třeba se tématem prevence zabývat, inovovat a včasně na tyto změny reagovat.

Jak tráví děti a dospívající čas na svém telefonu zjišťoval v uplynulém roce tým odborníků z Masarykovy univerzity v Brně. Ti díky speciální aplikaci IRTIS App zjistili, že nejvíce času výzkumná skupina strávila na sociálních sítích. Mezi nejpoužívanější patří skupina sociálních sítí, jimiž jsou: Instagram, TikTok, dále Snapchat, Facebook a Twitter. Celkově tímto způsobem strávila sledovaná skupina v průměru 74 minut denně. Téměř hodinu denně strávila skupina na aplikacích zábavního charakteru jako je např. YouTube (průměrně 42 minut denně), Netflix a Spotify. (Blahošová et al., 2023) Mezi nejčastěji používané patří dle výzkumu právě tyto dvě kategorie, které jsou z velké části tvořeny audiovizuálním obsahem. Lze tedy říci, že je audiovizuální obsah v současné době dospívajícími vnímán jako velmi atraktivní.

6.1 Cíle výzkumného šetření a výzkumné otázky

Praktická část bakalářské práce se snaží zmapovat preventivní působení a využití audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru na vybraných ZŠ. Pro získání těchto dat bylo využito kvantitativní a kvalitativní formy zkoumání, jež bylo realizováno formou dotazníku pro žáky vybraných ZŠ a rozhovoru se školními

metodiky prevence daných škol. Jedním z plánovaných způsobů získávání dat byl také dotazník pro rodiče žáků druhého stupně základních škol. Bohužel se mi nepodařilo dotazníky mezi rodiče účinně rozšířit a jejich návratnost byla velmi nízká. Z tohoto důvodu zde tato data předkládat nemohu.

Před zahájením výzkumného šetření jsem formulovala hlavní cíl a stanovila jsem čtyři dílčí cíle, na které jsem následně s využitím dotazníku pro žáky a rozhovoru se ŠMP hledala odpovědi.

Hlavním výzkumným cílem je „**zmapovat preventivní působení a využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků druhého stupně ZŠ**“. Hlavní výzkumný cíl je rozdělen do dílčích výzkumných cílů:

- DVC 1 - Zjistit nejčastěji používané formy/metody prevence rizikového chování v kyberprostoru na druhém stupni vybraných ZŠ.
- DVC 2 - Zjistit, zda jsou žáci s tématy rizikového chování v kyberprostoru seznamování atraktivní formou.
- DVC 3 - Zjistit, zda jsou v prevenci rizikového chování v kyberprostoru využívány vybrané audiovizuální projekty či portály (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB)
- DVC 4 - Zjistit jaké jsou rozdíly v pohledu na využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování u žáků na druhém stupni vybraných ZŠ.

6.2 Metodika výzkumu

Pro vlastní výzkumné šetření jsem zvolila využití kvantitativní, ale i kvalitativní výzkumnou strategii. Výzkum byl realizován na 2. stupni vybraných základních škol. První část šetření proběhla kvantitativní metodou, a to přesněji formou on-line anonymních dotazníků. Online dotazník jsem upřednostnila z důvodu jednoduššího získání dat a jejich následného zpracování. V dotazníku jsem využila uzavřené, polouzavřené/polootevřené a otevřené otázky. Návratnost dotazníků byla 100 % (tj. z přítomných žáků v dané době ve škole). Dále byla použita kvalitativní metoda sběru dat, kam řadí Hendl (2016) metodu pozorování, audio a video záznam, rozbor textu či dokumentu a interview. Pro tuto část výzkumného šetření jsem zvolila metodu interview.

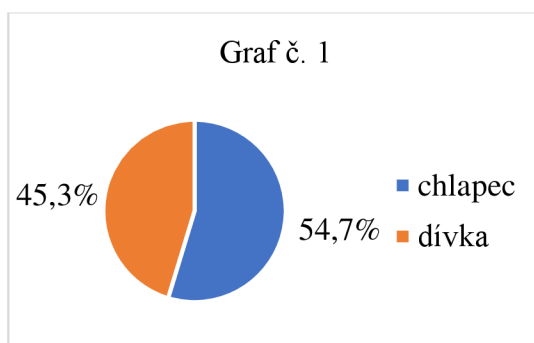
Cílem kvalitativní části výzkumu bylo získat hlubší vhled a přesnější data o preventivním působení na téma kyberprostor na vybraných školách. Tato data jsem komparovala s daty získanými kvantitativním výzkumem. Vzhledem k zaměření práce vnímám zvolení kombinace kvantitativního a kvalitativního výzkumu jako adekvátní. Rozhovory proběhly se školními metodiky prevence, kteří působí na školách, kde probíhala kvantitativní část výzkumu. Jakmile jsem dotazník i otázky k rozhovorům měla vytvořené, kontaktovala jsem náhodně vedení škol prostřednictvím e-mailu a s několika řediteli jsem se setkala osobně. Bohužel jsem ve většině případů nezískala odpověď nebo jsem byla odmítnuta. Nakonec se mi podařilo navázat spolupráci se čtyřmi různě velkými školami. Dané školy jsem o cílech a průběhu výzkumu plně a srozumitelně informovala. Dále jsem získala slovní souhlas k prezentování získaných dat, avšak při zachování anonymity.

6.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný soubor tvoří žáci 2. stupně čtyř základních škol a také školní metodici prevence daných škol. Ve dvou případech se jedná o ZŠ z velkých měst, v jednom případě o školu z menšího města a jednou je také zastoupena škola nacházející se v menší obci. Z důvodu zachování anonymity školy ve výzkumu budu označovat jako Škola 1, Škola 2, Škola 3 a Škola 4.

Celkem se výzkumu účastnilo 336 žáků a 4 školní metodici prevence, kteří jsou zároveň vyučujícími či třídními učiteli. Šestnáct dotazníků bylo třeba vyřadit z důvodu nedostatečného vyplnění. V případě zařazení těchto odpovědí mohlo dojít ke zkreslení výsledků celého výzkumu. Ačkoliv jsem se snažila získat data ze všech tříd na 2. stupni vybraných škol, ve dvou případech se mi nepodařilo data získat kompletní. Třídy tedy i z tohoto důvodu nejsou ve výzkumu zastoupeny rovnoměrně. Výzkumný soubor je tvořen ze 320 respondentů z řad žáků a čtyř školních metodiků prevence. V případě školních metodiků prevence se jednalo o tři ženy a jednoho muže ve věku od 30 do 40 let.

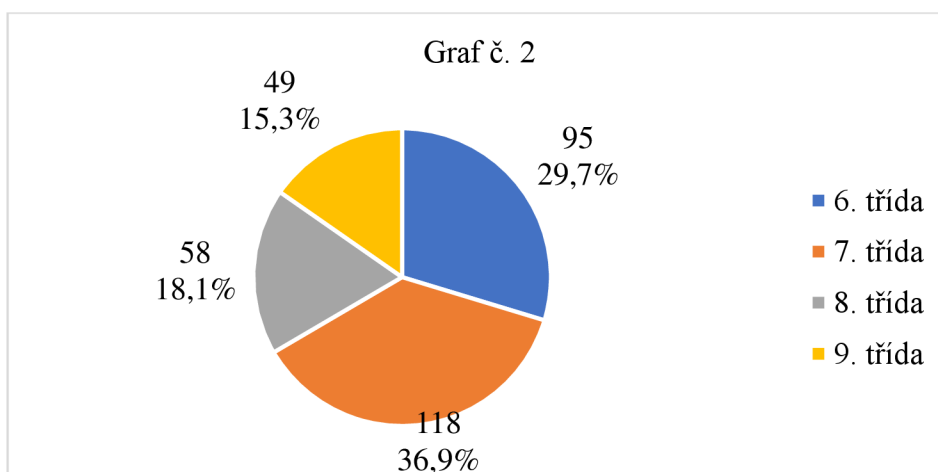
O struktuře zkoumaného vzorku dle pohlaví vypovídá Graf č. 1.

Graf č. 1 Jaké je tvé pohlaví?

Poměr chlapců a dívek je rozdílný, a to především z důvodu nerovnoměrného složení ve třídách. 54,7 % (175) respondentů je mužského pohlaví a 45,3 % (145) je pohlaví ženského.

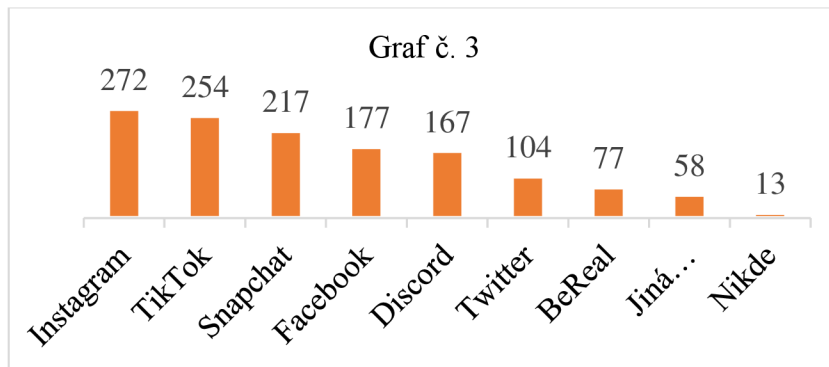
O struktuře respondentů dle tříd vypovídá Graf č. 2.

Graf č. 2 Do jaké třídy chodíš?

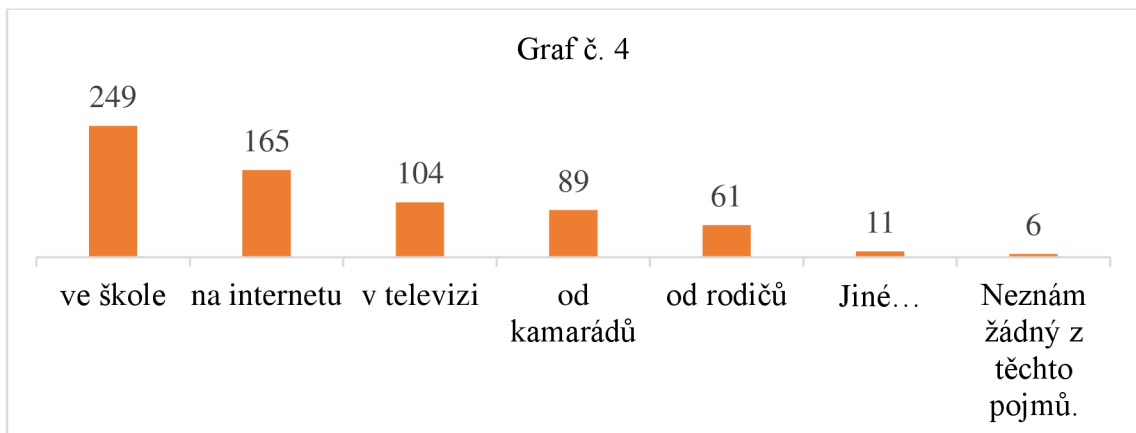
Z tohoto grafu vyplývá, že je nejvíce zastoupena 7. třída (36,9 %). Naopak nejméně je zastoupena třída devátá (15,3 %).

Jaké platformy využívají respondenti nejvíce nám ukazuje graf č. 3.

Graf č. 3 Na jaké sociální síti máš založený účet?

Hodnoty z Grafu č. 3 vykazují skutečnost, že žáci nejvíce využívají platformy, jimiž jsou Instagram, TikTok a Snapchat. Dále Facebooku, Discord, Twitter a na posledních místech BeReal či jiné. V případě Instagramu se jedná o 272 respondentů. TikTok využívá 254 z dotazovaných a Snapchat 217. Mezi jiné formy žáci uvádějí např. WhatsApp či Messenger. Respondenti mohli uvést více možností. Všechny tyto platformy jsou založeny na sdílení multimediálního a audiovizuálního obsahu. Výsledky tohoto grafu nám tedy ukazují, že multimediální a audiovizuální obsah je pro respondenty atraktivní. A korespondují také s výsledky výzkumu realizovaného MU. Výsledky výzkumu nám také ukazují, že někteří respondenti nevyužívají ani jednu z uvedených platform, což bylo poměrně překvapivé. Velmi často respondenti uváděli, že využívají všechny z uvedených platform či více z nich. Následující graf č. 4 nám ukazuje odkud žáci znají pojmy: kyberšikana, kybergrooming, a sexting.

Graf č. 4 Znáš některý z těchto pojmů: **kyberšikana**, **kybergrooming**, **sexting**? Kde jsi o nich slyšel?

Respondenti nejčastěji znají pojmy kyberšikana, kybergrooming a sexting ze školy, což uvedlo 249 respondentů. Dále se s těmito tématy setkávají často na internetu a to ve 165 případech a v televizi ve 104 případech. Zajímavým výsledkem je také to, že více respondentů slyšelo o těchto tématech od kamarádů než od rodičů. V případě odpovědi od kamarádů je tomu tak v 89 případech a od rodičů v 61. Šest respondentů také uvedlo, že žádný z těchto pojmů neznají. U této otázky bylo možné vybrat více možností.

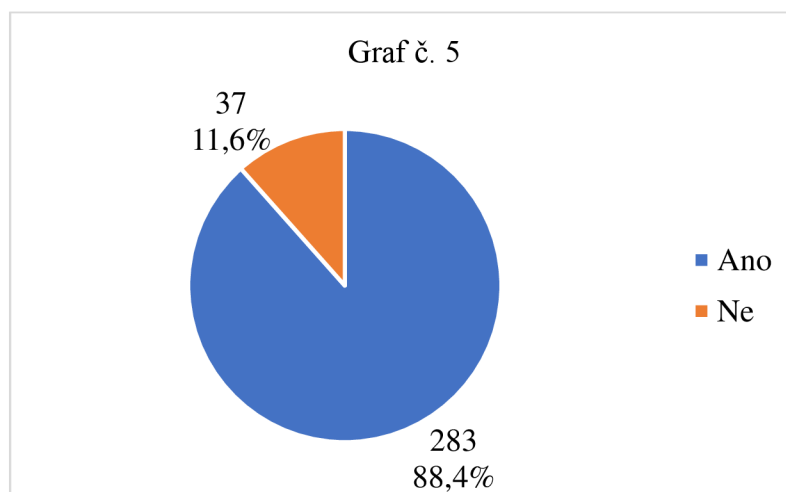
7 Analýza dílčích výzkumných cílů

DVC 1 - Výzkumná otázka 1 (VO1)

Jaké jsou nejčastěji používané formy/metody prevence rizikového chování v kyberprostoru na druhém stupni vybraných ZŠ?

K první výzkumné otázce se vztahují dotazníkové položky 6, 7, 8 a zároveň také otázky č. 1 a 2, které byly pokládány školním metodikům prevence. Pomocí této výzkumné otázky zjišťují, zda na vybraných základních školách probíhá prevence rizikového chování v kyberprostoru, na jaká témata z oblasti kyberprostoru se programy zaměřují a také jakým způsobem probíhají.

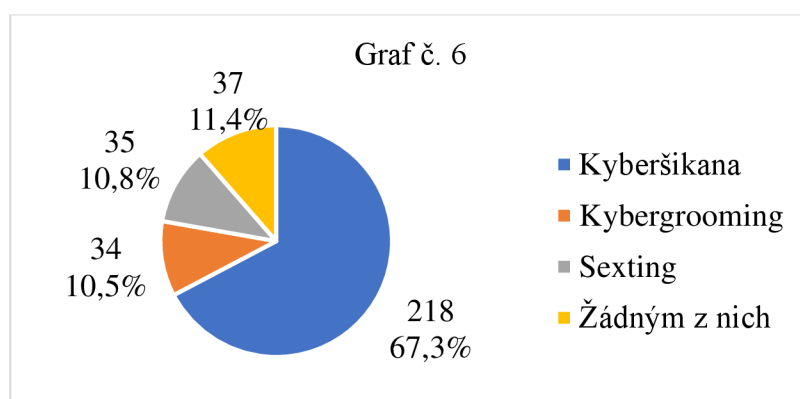
Otázka č. 6. Měli jste ve škole program (besedu, přednášku atp.), zabývající se některým z výše uvedených pojmů? (Kyberšikana, kybergrooming, sexting)

Graf č. 5 Měli jste ve škole program (besedu, přednášku atp.), zabývající se některým z výše uvedených pojmů?

Dotazníkovou položkou č. 6 bylo zjišťováno, zda na školách proběhl projekt zaměřený na prevenci rizikového chování na téma kyberšikana, kybergrooming či sexting. Velká část respondentů (88,4 %) uvedla, že na školách takový preventivní projekt proběhl. Ovšem 11,6 % respondentů uvedlo, že na jejich škole podobný program neproběhl.

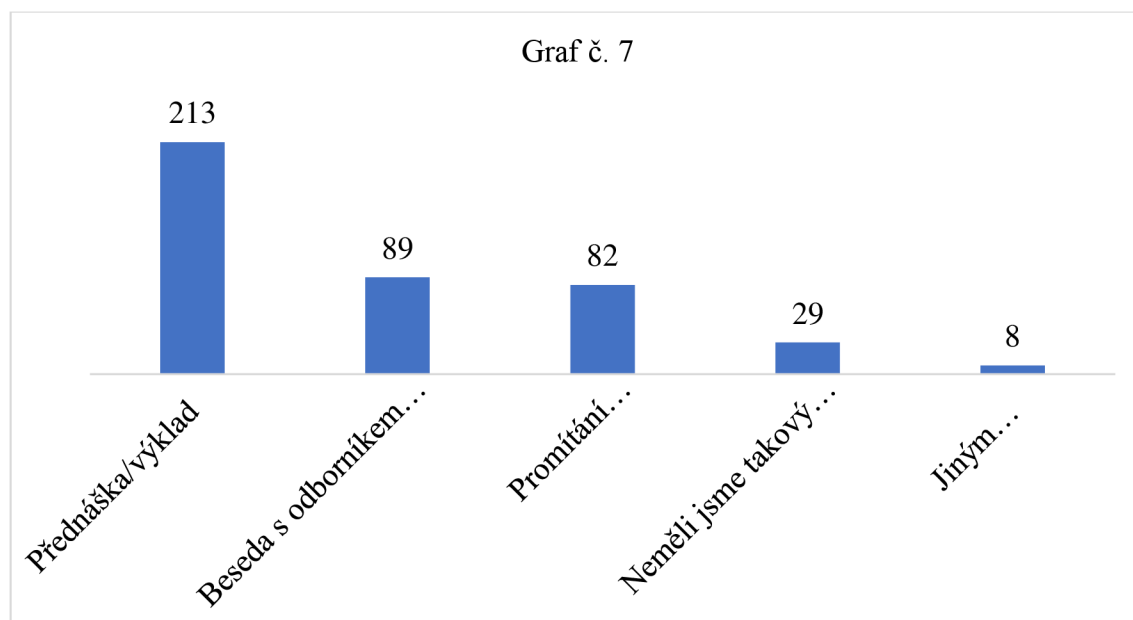
Otázka č. 7 Kterým z témat se program zabýval?

Graf č. 6 Kterým z témat se program zabýval?

Prostřednictvím dotazníkové položky č. 7 bylo zjišťováno jakými tématy, v oblasti prevence rizikového chování v kyberprostoru, se preventivní projekty na vybraných školách zabývají. Nejvíce zastoupeno je téma kyberšikana a to z 67,3 %. Takřka na stejné úrovni jsou témata sexting (10,8 %) a kybergrooming (10,5 %). Žádným z témat bylo zodpovězeno ve 37 případech. Tento údaj také koresponduje s údaji z předchozího grafu č. 5.

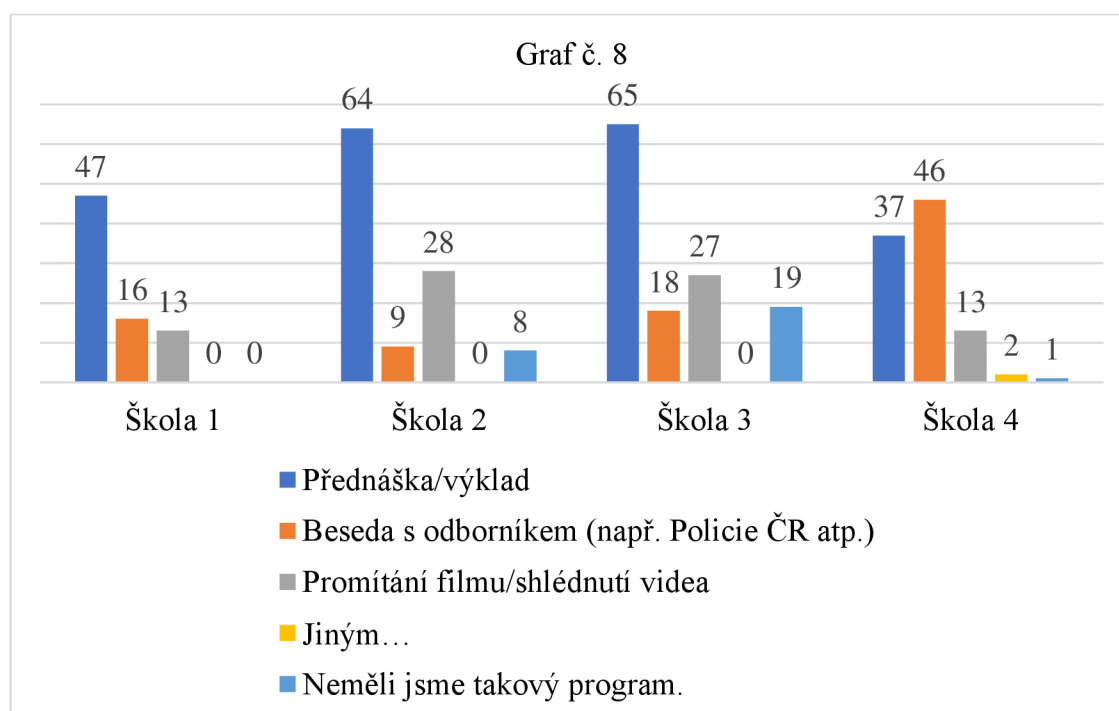
Otázka č. 8 Pokud jste program měli: Jakým způsobem probíhal?

Graf č. 7 Pokud jste program měli: Jakým způsobem probíhal?

Dotazníkovou položkou č. 8 zjišťujeme jaký je nejčastější způsob preventivního působení v oblasti rizikového chování v kyberprostoru na vybraných školách. Graf č. 7 poukazuje na to, že nejčastěji použitá forma preventivního působení v oblasti rizikového chování v kyberprostoru na vybraných školách je dle respondentů Přednáška/výklad. Takto odpovědělo 213 respondentů. Jako druhý nejčastěji využívaný způsob respondenti uvádí Besedu s odborníkem, a to v 89 případech. V 82 případech respondenti uvádí Promítání filmu/ videa.

Otázka č. 8 Pokud jste program měli: Jakým způsobem probíhal?

Graf č. 8 Pokud jste program měli: Jakým způsobem probíhal?

Tento graf byl záměrně rozdělen dle škol. U školy 1, 2 a 3 je nejčastějším způsobem Přednáška/výklad. Ovšem u školy 4 můžeme vidět změnu, kdy je nejčastější odpovědí Beseda s odborníkem.

Otázka č. 1 v rozhovoru se ŠMP

Probíhají v současné době na vaší škole preventivní programy, jež jsou zaměřeny na kyberprostor?

V této otázce se školní metodici prevence shodli a uvedli, že preventivní programy na daných školách probíhají. Nejčastěji se tomu tak děje prostřednictvím externistů. Mezi

tyto instituce či organizace patří: centra primární prevence, Policie ČR, jiné odborné organizace atp. Jedná se především o instituce/organizace, které sídlí ve stejném městě či kraji. Nejčastěji jsou programy zaměřeny na téma kyberšikana. V problematice sextingu a kybergroomingu se preventivně působí pouze okrajově, případně vůbec. U nižších ročníků druhého stupně se, kromě kyberšikany, objevují témata počítačových her, problematika násilí a závislosti na hrách. V osmých a devátých třídách ŠMP častěji uvádějí téma sextingu. Programy se nezaměřují pouze na nebezpečí, ale kladou důraz i na seznámení se s právy a povinnostmi plynoucími z používání internetu. Mimo tato témata se na daných školách konají i programy, které jsou zaměřeny na podporu zdravého trávení času.

Dále se ŠMP shodují, že jsou tato témata zařazována do běžné výuky, a to v různých předmětech. Těmito předměty jsou především: Informační a komunikační technologie, Občanská výchova a Výchova ke zdraví. Dva školní metodici vytváří i své preventivní projekty na tato témata. Takové projekty jsou ale spíše obecného charakteru se zaměřením především na kyberšikana. Témata sexting, kybergrooming a jiná jsou spíše okrajová. U těchto programů se ŠMP snaží využívat i audiovizuální materiály, a to především materiály projektu E-bezpečí. Bylo také zjištěno, že ne vždy se podaří takový program zorganizovat pro všechny třídy.

Otázka č. 2 v rozhovoru se ŠMP

Jaké formy/metody preventivních aktivit v problematice kyberprostoru využíváte?

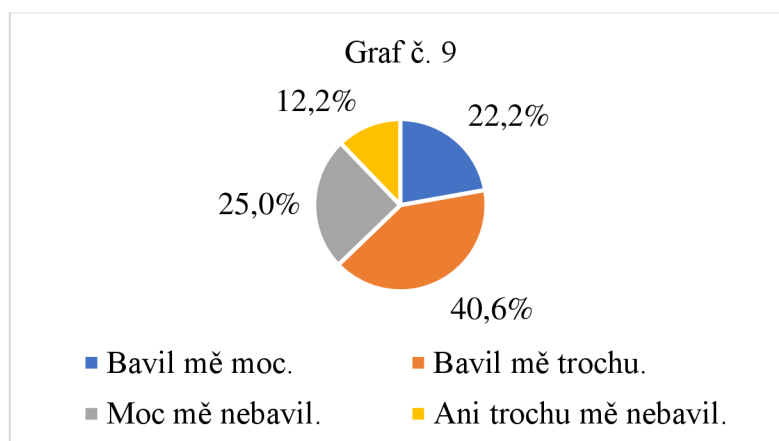
Školní metodici prevence nejčastěji uvádějí výčet několika forem/metod. Jedná se o besedu, přednášku, kombinace přednášky s diskusí a skupinová práce. Dále je také uváděn interaktivní program, program doplněný praktickými či video ukázkami z reálných situací.

DVC 2 - Výzkumná otázka 2 (VO2)

Jsou žáci s tématy rizikového chování v kyberprostoru seznamováni atraktivní formou?

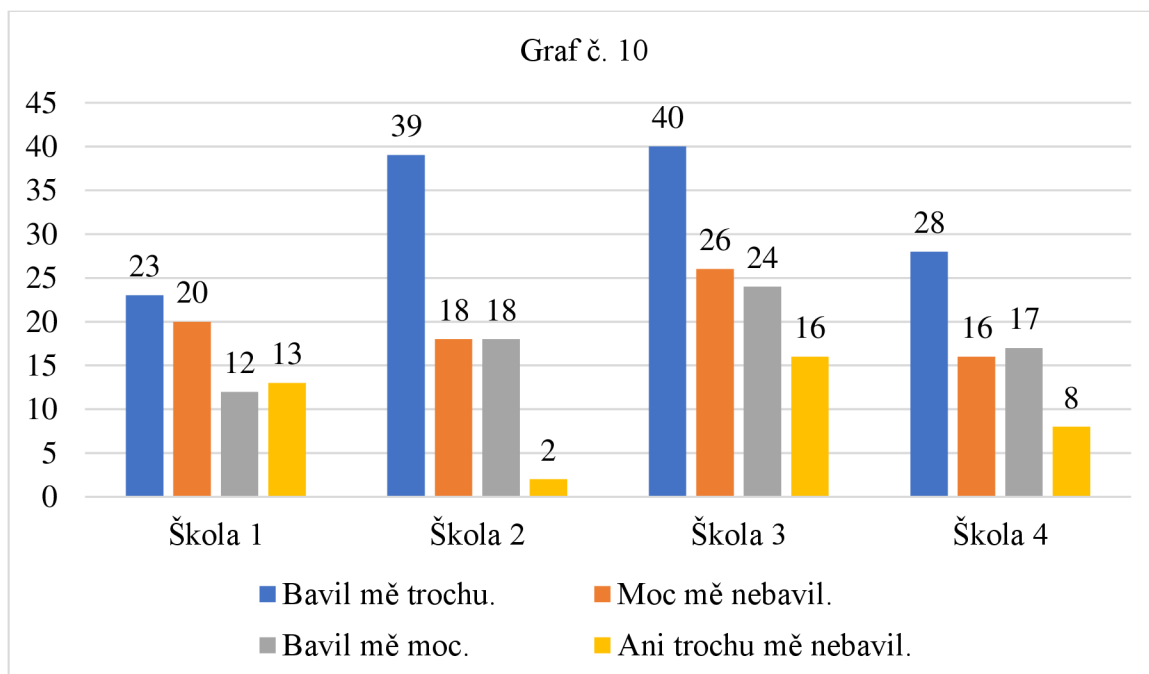
Ke druhé výzkumné otázce se vztahují dotazníkové položky č. 10, 11 a 12. Otázka byla zaměřena na zjištění, zda respondenti vybraných základních škol shledávají již uskutečněné preventivní programy zábavnými či nikoli.

Otázka č. 10 Bavit tě takový program?

Graf č. 9 Bavit tě takový program?

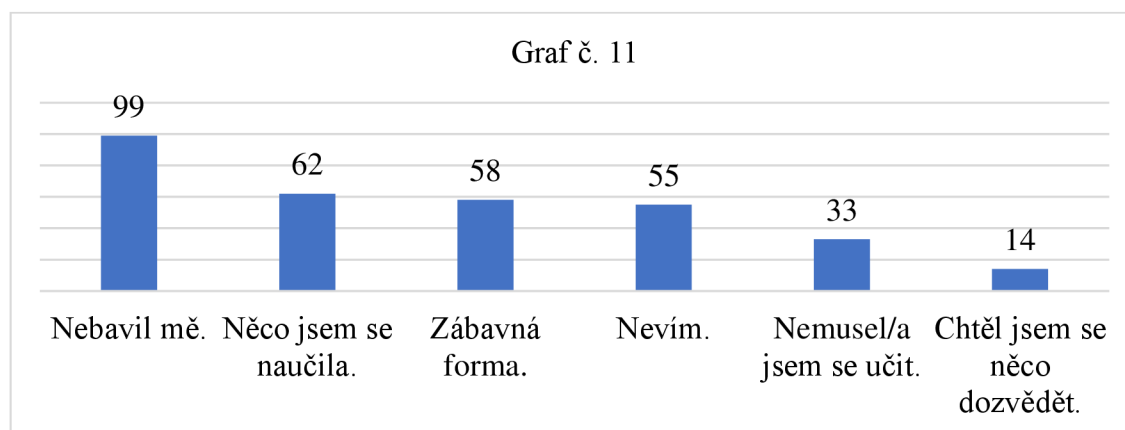
V grafu č. 9 vidíme výsledky dotazníkové položky č. 10, která se zaměřovala na zjištění, zda jsou pro žáky vybraných škol uskutečněné preventivní projekty zábavné, tudíž atraktivní. Velká část respondentů uvedla odpověď Bavil mě trochu a to ve 40,6 %. Dále 25 % respondentů preventivní program moc nebavil. 22,2 % respondentů program bavil moc a 12,2 % respondentů uvedlo, že je program ani trochu nebavil.

Graf č. 10 Otázka č. 10 s rozdělením škol

V grafu č. 10 jsou odpovědi Bavit mě moc a Moc mě nebavil na podobných úrovních, a to u všech škol. Dle těchto výsledků je zřejmé, že nejméně atraktivní byl program na školách 1. Naopak nejvíce atraktivní byl pro respondenty program na škole 2.

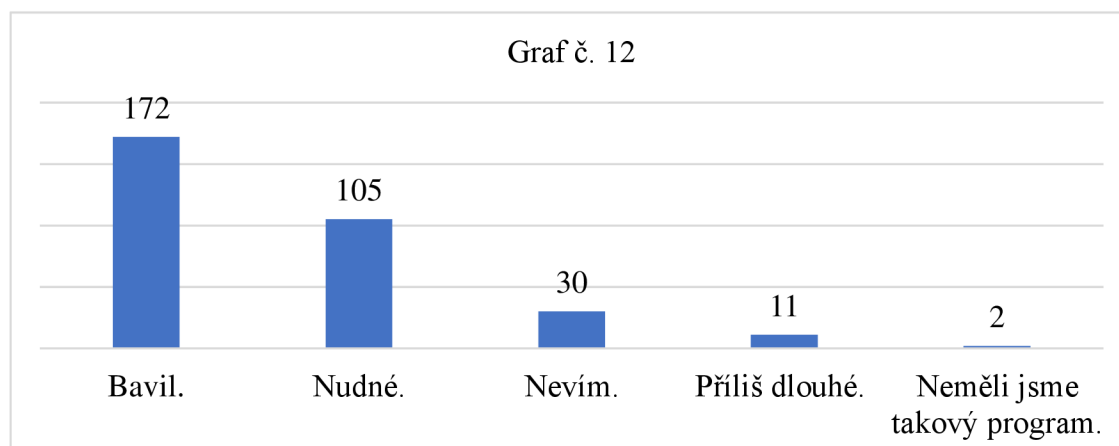
Otázka č. 11 Z jakého důvodu tě program bavil?

Graf č. 11 Z jakého důvodu tě program bavil?

Dotazníkovou položkou č. 11 bylo zjišťování z jakých důvodů respondenti hodnotí preventivní program jako zábavný/atraktivní. Nejčastěji respondenti uvedli, že je program nebavil a to v 99 případech. Dále výzkum ukazuje, že se respondenti často prostřednictvím programu něčemu přiučili nebo byl veden zábavnou formou. Následně byla v 55 případech uvedena odpověď Nevím. Nejméně respondenti uváděli, že se díky programu nemuseli učit nebo se chtěli něco dozvědět, a proto jim program přišel zábavný/atraktivní.

Otázka č. 12 Z jakého důvodu tě program nebavil?

Graf č. 12 Z jakého důvodu tě program nebavil?

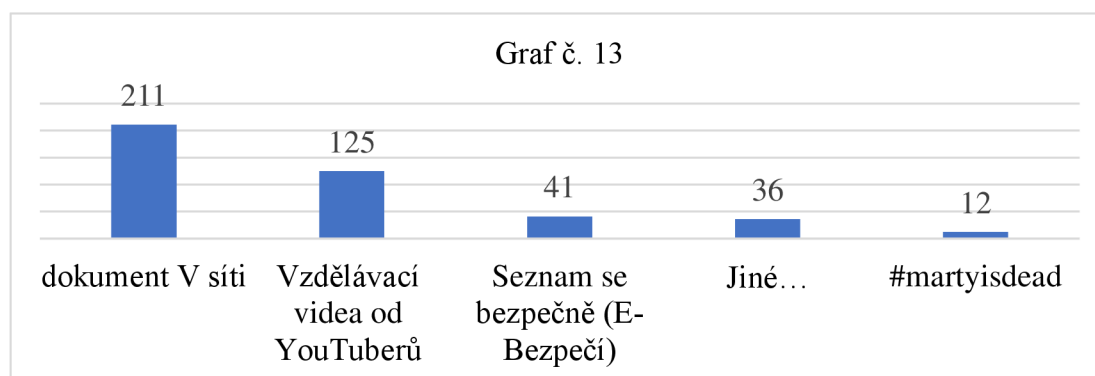
Dotazníkovou položkou č. 12 bylo zjišťováno jaké jsou důvody proč respondenti neshledali program zábavným. Nejvíce respondentů uvedlo, že je program bavil. Nejčastěji se objevovala odpověď nudné.

DVC 3 - Výzkumná otázka 3 (VO3):

Jsou v prevenci rizikového chování v kyberprostoru využívány vybrané audiovizuální projekty či portály s audiovizuálními projekty? (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB)

Ke třetí výzkumné otázce se váže dotazníková položka č. 14. Touto otázkou bylo zjišťováno, zda se při preventivním působení v oblasti kyberprostoru využívají vybrané audiovizuální projekty. Dále jsem také pomocí této otázky zjišťovala, jaké audiovizuální projekty jsou nejvíce využívány a které naopak využívány nejsou. Ke zodpovězení této výzkumné otázky se váže také jedna z otázek, které jsem pokládala školním metodikům prevence. Jedná se o otázku číslo 4.

Otázka č. 14 Slyšel jsi někdy nebo jsi už viděl/a některý z následujících projektů o nebezpečí na internetu?

Graf č. 13 Slyšel jsi někdy nebo jsi už viděl/a některý z následujících projektů o nebezpečí na internetu?

O tom, zda žáci mají povědomí o audiovizuálních projektech bylo zjišťováno prostřednictvím dotazníkové položky č. 14. Nejvíce známý je mezi respondenty dokument V síti, dále vzdělávací YouTube videa od tvůrců jako je např. Anna Šulcová či Jiří Král. Třetí nejčastější odpovědí je projekt Seznam se bezpečně. Nejméně známe je pro respondenty projekt #martyisdead. Jako odpověď Jiné... respondenti uváděli nejčastěji odpovědi „neznám žádný“, „neznám“, „nevím“.

Otázka č. 4 v rozhovoru se ŠMP

Využíváte v prevenci rizikového chování v kyberprostoru některé z audiovizuálních projektů? (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB).

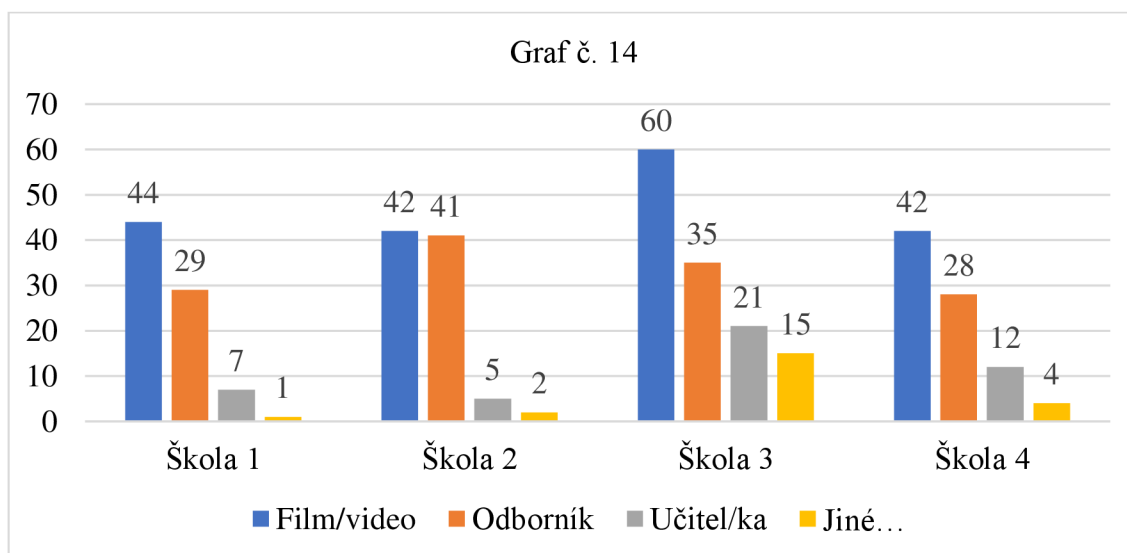
V odpovědi na tuto otázku se tři ze čtyř ŠMP shoduje na využití audiovizuálních materiálů projektu E-bezpečí. Dále byla často uváděna YouTube videa, dokument V síti a o poznání méně často materiály na portálu JSNS či NÚKIB. Pouze v jedné z odpovědí bylo uvedeno, že jsou materiály dále využívány, s návazným využitím pracovních listů a realizací dalších aktivity k tématu. Mezi odpověďmi se ale našla i taková, kdy ŠMP projekty zná, ale iniciativu přenechává samotným vyučujícím. Sám s nimi tedy nijak nepracuje, ačkoliv on sám je vyučující a třídní učitel.

DVC 4 - Výzkumná otázka 4 (VO4):

Jaké jsou rozdíly v pohledu na využití audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru?

Ke čtvrté výzkumné otázce se vztahuje dotazníková položka č. 13 a otázka č. 5 v rozhovoru s metodiky prevence.

Otázka č. 13 Bavilo by tě více, kdyby tě s tématy nebezpečí na internetu seznamoval.

Graf č. 14 Bavilo by tě více, kdyby tě s tématy nebezpečí na internetu seznamoval.

Dotazníkovou položkou č. 13 bylo zjišťováno, jaké způsoby seznamování se s tématy nebezpečí na internetu respondenti shledávají nejzajímavějšími a které nikoli. Respondenti všech čtyř škol shledávají nejzajímavějším seznámení se s těmito tématy prostřednictvím filmu či videa. Je tomu tak v 58,8 %. Odpověď Odborník zvolilo 41,6 % respondentů. Ovšem učitel se 14,4 % je pro respondenty o něco méně zajímavým prostředníkem pro seznamování se s tématy nebezpečí v kyberprostoru. Mezi jiné bylo uváděno: nic, nikdo, sám, dokument, výstava, Minecraft.

Otázka č. 5 v rozhovoru se ŠMP

Jaký máte názor na využití AV projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků 2. stupně ZŠ?

V odpovědi na tuto otázku se názory příliš neshodují. Lze ale říci, že dva ŠMP zaujímají spíše aktivní přístup a dva pasivní. V jedné odpovědi nalezneme spíše nevyhraněný názor. ŠMP mnoho takových projektů nezná, aktivně je nevyhledává, ale nebrání se jejich případnému využití. Další odpověď vykazuje spíše aktivní přístup. ŠMP shledává audiovizuální materiály jako možnost obohacení výuky. Uvádí také, že AV projekty jsou pro žáky velmi přínosné. A to především díky tomu, že žáci prahnou po inovativní, zábavných a nových metodách.

Dle školního metodika další školy jsou audiovizuální projekty užitečné a pro žáky zajímavé. Využije vše, co je možné a snaží se s materiály pracovat co nejkomplexněji. Zároveň také uvádí, že při preventivním působení velmi záleží na tom, zda se sám metodik prevence nebo jiný pedagog chce v tomto odvětví vzdělávat a jak moc je otevřený. Zmiňuje fakt, že velká část pedagogů je vyššího věku a mezi nimi jsou často i školní metodici prevence. Tito starší metodici prevence jsou často uzavření novým formám. Především těm formám, které jsou spojené s komunikačními technologiemi. Poslední respondent vykazuje neutrální či až negativní postoj. Nezná mnoho takových projektů a raději se zaměřuje na prevenci prováděnou organizacemi či jinými odborníky. Uvedl mimo jiné také následující „*Ne vždy je video samospasitelné*“.

7.1 Vyhodnocení výzkumných cílů

Dílčí výzkumný cíl 1 (DVC1):

Zjistit nejčastěji používané formy/metody prevence rizikového chování v kyberprostoru na druhém stupni vybraných ZŠ.

K zodpovězení prvního dílčího cíle jsem využila dotazníkové položky 6, 7 a 8. Dále také tazatelské otázky 1 a 2. Pomocí těchto otázek zjišťuji, zda preventivní programy na vybraných školách probíhají, na které z témat a jakým způsobem. Nejprve jsem se zaměřila na dotazníkové položky, následně jsem zjišťovala, zda korespondují s odpověďmi školního metodika prevence.

Dotazníková položka č. 6 nám ukazuje 88, 4 % zastoupení odpovědí respondentů, že na školách preventivní program na rizika kyberprostoru proběhl. 11, 6 % respondentů uvedlo, že na jejich škole program neproběhl. Dle rozložení těchto odpovědí v určitých školách a třídách nelze říct, že by program na dané škole vůbec neproběhl. Jedná se o respondenty z jiných tříd, jejichž počet není v žádném z případů velký, tudíž se může jednat o žáky, kteří na hodině nebyli přítomni. Tento fakt také potvrzují odpovědi na tazatelskou otázku č. 1. Obecně tedy lze říct, že preventivní projekty na vybraných školách probíhají.

Prostřednictvím dotazníkové položky č. 7 bylo zjištěno, že nejčastějším tématem preventivních programů v oblasti kyberprostoru je kyberšikana. V podstatně menší míře jsou žáci seznamováni s tématy sextingu a kybergroomingu. Toto tvrzení je také podpořeno odpověďmi od ŠMP, kteří uvádí projekty nesoucí název, kde je přímo skryt pojem kyberšikana či programy obecně nazvané např. Skrytá nebezpečí internetu či Kybersvět. Odpovědi sexting a kybergrooming se zřídka objevují v menších školách, jimiž je škola 1 a 2. Častěji se pak objevují ve školách, které se nacházejí ve velkých městech.

Na nejčastěji využívané způsoby preventivního působení v oblasti kyberprostoru na vybraných školách nám poukazují výsledky dotazníkové položky č. 8. V odpovědích dominuje způsob vedení programu formou přednášky / výkladu. Dle školních metodiků prevence není možné jasně říct, jakou metodu využívají nejvíce, vždy je ale přednáška/výklad v jejich odpovědi obsažena. Pouze v jednom případě převládá beseda

s odborníkem, což nám potvrzuje i odpověď školního metodika prevence, kde zmiňuje několik forem spolupráce např s: E-Bezpečí, MěP, Policií ČR, PPPP Ostrava a další.

Obecně lze z nashromážděných dat říct, že preventivní programy na těchto základních školách probíhají. Nejčastěji se tomu tak děje formou přednášky či besedy s odborníkem na téma kyberšikana. Na podobné úrovni jako besedy se také využívá filmu či videa.

Dílčí výzkumný cíl 2 (DVC2):

Zjistit, zda jsou témata rizikového chování v kyberprostoru žákům podávána atraktivní formou.

K objasnění stanoveného dílčího cíle 2 jsem využila tři dotazníkové položky. Jedná se o otázky č. 10, 11 a 12. Pomocí těchto otázek jsem se snažila zjistit, zda žáci shledávají uskutečněné preventivní programy zábavnými / atraktivními. Dále jsem zjišťovala důvody proč pro žáky byly dané programy zábavné či atraktivní nebo naopak neatraktivní.

Zda žáky program bavil, jsem zjišťovala pomocí dotazníkové položky č. 10. Pozitivně odpověděli respondenti v 62, 8 % a negativně ve 37, 2 %. Obecně by se tedy dalo říct, že respondenti hodnotí proběhlé programy pozitivně. Dále v grafu č. 10 prezentuji získaná data s rozdělením podle škol. Výsledky ukazují, že dominuje mírná atraktivita. Následně je druhá nejvíce zastoupená odpověď „Moc mě nebavil“. U školy číslo jedna si můžeme povšimnout, že pozitivní a negativní výsledky vykazují velmi podobné zastoupení. Naopak největší rozdíl mezi pozitivními hodnotami je u školy 2. Z těchto výsledků tedy vyplývá, že z pohledu atraktivity jsou preventivní programy nejlépe hodnocené na škole č. 2 a nejhůře na škole č. 1. Na školách 3 a 4 jsou hodnoty velmi podobné.

Z jakých důvodů respondenty preventivní program bavil, zjišťuji dotazníkovou položkou č. 11. Výsledky poukazují na fakt, že ačkoliv někteří žáci vnímají tyto aktivity pouze jako příležitost se vyhnout výuce, programy jsou pro některé poučné a žáci s těmito tématy chtějí být seznamováni. Zajímavým poznatkem je poměrně velké zastoupení v odpovědi „Zábavná forma“. Po hlubším prozkoumání odpovědí jsem zjistila, že pro žáky bylo nejčastěji zábavnější povídání, shlédnutí videa, vyprávění příběhů a hraní her.

Prostřednictvím dotazníkové položky č. 12 bylo zjišťováno z jakých důvodů pro žáky preventivní program nebyl atraktivní. Nejčastěji se jedná o nudnou formu vedení programu. Velmi zajímavým zjištěním bylo, že i respondenti, kteří v předchozí položce č. 10 odpověděli, že je program bavit trochu, tak v dotazníkové položce odpověděli, že vnímají program jako nudný či dlouhý.

Dílčí výzkumný cíl 3 (DVC3):

Zjistit, zda jsou v prevenci rizikového chování v kyberprostoru využívány vybrané audiovizuální projekty či portály.

Ke zjištění dílčího cíle 3 posloužila dotazníková položka č. 14 a čtvrtá tazatelská otázka. Těmito otázkami bylo zjišťováno, zda jsou při preventivním působení využívány vybrané audiovizuální projekty zaměřené na témata prevence v kyberprostoru. Zjišťovala jsem, zda respondenti tyto projekty znají a ptala jsem se také ŠMP, zda některé z těchto projektů využívají. Dále také jakým způsobem jsou jimi tyto projekty využívány.

Dotazníková položka č. 14 nám ukazuje, že mezi respondenty je nejznámější dokument V síti. O polovinu respondentů méně zná některé ze vzdělávacích videí YouTuberů, jimiž jsou především Anna Šulcová a Jiří Král. Na třetí pozici se nachází projekt E-Bezpečí a nejméně známý je projekt #martyisdead.

Všichni školní metodici prevence se shodli ve využití materiálů z projektu E-Bezpečí. ŠMP často uvádí využití projektu E-Bezpečí, ovšem z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že žáci materiály k tomuto projektu neznají. Velká část respondentů ovšem zná dokument V síti. Domnívám se tedy, že při využití materiálů projektu E-bezpečí nebyl uváděn tvůrce, či název neutkvěl v paměti, případně byl implementován do jiného programu či přímo do výuky. Žáci nejčastěji uváděli dokument V síti, dále YouTube videa. Seznam se bezpečně a #martyisdead jsou v odpovědích zastoupeny minimálně. V dotazníkovém šetření jsem respondentům dala možnost zapsat jiný projekt, který znají a souvisí s tímto tématem. V žádném z případů vyplnění políčka „Jiné“ se nenašel respondent, který by znal jiný projekt. Především žáci políčko nevyplnili nebo vyplnili se slovy „Neviděl jsem“.

Lze tedy říct, že některé z projektů, jež jsou vytvořeny pro účely prevence a poukazují na problematiku kyberprostoru, jsou při preventivním působení na vybraných

základních školách využívány. Nejvíce si žáci ovšem pamatují dokument V síti, dále také YouTube videa. Školní metodici prevence naopak nejvíce využívají materiálů projektů E-Bezpečí.

Dílčí výzkumný cíl 4 (DVC4):

Zjistit, jaké jsou rozdíly v pohledu na využití vybraných audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování u žáků na druhém stupni vybraných ZŠ.

Za účelem zjištění výsledku posledního dílčího cíle byla využita dotazníková položka č. 13. Dále také otázka č. 5, kterou jsem položila školním metodikům prevence. Tento dílčí cíl byl zaměřen na zjištění rozdílů v pohledu na využití audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru.

Jaké způsoby seznamování se s tématy nebezpečí na internetu respondenti shledávají nejzajímavější, zjišťuji prostřednictvím dotazníkové položky č. 13. Většina respondentů by s těmito tématy ráda seznamovala prostřednictvím filmu / videa. Dále je poměrně čteně zastoupena možnost „Odborník“. Největšího ohlasu by se tedy potenciálně mohlo dostat preventivním programům, jež budou žáky s tématy seznamovat prostřednictvím Odborníka s využitím audiovizuálních materiálů.

Na názor na využití audiovizuálních projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru jsem se ptala ŠMP prostřednictvím páté otázky během rozhovoru. Dva ŠMP zastávají spíše pasivní či neutrální postoj. Aktivně se o tyto nově vznikající projekty nezajímají, ale zároveň se nebrání jejich využití. U zbylých dvou případů vidíme aktivnější přístup. Snaží se vyhledávat nové projekty a s materiály dále pracují.

Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zmapovat preventivní působení na vybraných základních školách s důrazem na prozkoumání využití audiovizuálních programů.

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že preventivní programy na téma kyberprostor ve všech vybraných základních školách probíhají. Avšak ne vždy jsou ve stejném školním roce programy uskutečňovány ve všech ročnících druhého stupně. Málokdy tedy mohou plně navazovat, případně doplňovat témata. Jedna ze škol měla program pouze pro jeden ročník. Nejčastějším tématem preventivních programů na těchto školách je kyberšikana. Oblastí kybergroomingu a sextingu se škol zabývají jen velmi okrajově.

Tato témata se více objevují ve dvou školách, které se nacházejí ve větších městech. Programy jsou nejčastěji vedeny formou přednášek či besed doplněných filmem či videi. Jako atraktivní hodnotí program 62 % respondentů. Podíváme-li se ovšem na rozdělení dle škol, zjistíme, že nejvíce je zastoupena mírná atraktivita a na druhém místě máme opačný názor. Nejhorší jsou hodnoceny preventivní programy na škole, kde jsou uskutečňovány především školním metodikem prevence. Jako atraktivní respondenti tyto programy hodnotí především díky jejich edukativnímu charakteru a vedení programu zábavnou formou. Naopak mezi uvedené důvody neatraktivního programu respondenti uváděli nudný a dlouhý program.

V oblasti využití vybraných audiovizuálních materiálů nám výsledky odpovědí respondentů z řad žáků ukazují, že nejvíce známým je dokument V síti. Podstatně méně respondentů zná vzdělávací YouTube videa, projekt E-Bezpečí a #martyisdead. Naopak školní metodici se shodují především na využití materiálů z projektu E-Bezpečí a YouTube videí. Méně často uvádějí materiály k projektům V síti, JSNS, NÚKIB, #martyisdead. Žádný ze školních metodiků prevence neuvedl využití TikTok videí. Z výzkumu také vyplývá, že by se většina žáků ráda s těmito tématy seznamovala prostřednictvím filmu či videa, ale formou besedy s odborníkem. Ve dvou školách zastávají školní metodici prevence spíše neutrální postoj. Naopak školní metodici prevence ve dvou zbývajících školách mají opačný přístup. Využití audiovizuálních materiálů vítají a aktivně je využívají.

Diskuse

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zmapovat preventivní působení na vybraných základních školách s důrazem na prozkoumání využití audiovizuálních materiálů z oblasti problematiky kyberprostoru. Výzkumné šetření nejprve prokázalo, že na daných základních školách programy zaměřené na problematiku kyberprostoru probíhají, a to především na téma kyberšikana. Podstatně méně byl v našem výzkumu uváděn sexting a kybergrooming. Tyto výsledky korespondují s výsledky výzkumu prováděného v závěru roku 2020, který nese název *Školní metodici prevence na základních a středních školách a téma „Bezpečnost v kyberprostoru“* (JSNS, 2020). V tomto výzkumu se na 2. stupni ZŠ nejčastěji objevuje téma kyberšikana, dále obecnější téma bezpečného pohybu na internetu, online závislosti a téma sexting je o poznání méně časté. V našem výzkumu bylo také zjištěno, že se témata sextingu a kybergroomingu častěji objevují v prevenci na školách nacházejících se ve větších městech. Nejčastější formou preventivních programů je klasická přednáška/výklad. Pouze u jedné školy z našeho výzkumu převládá beseda s odborníkem. V již zmíněném výzkumu JSNS z roku 2020 se přednáška/výklad také ukazuje jako nejčastěji využívaná. Druhou nejčastější formou je film s následnou aktivitou. (JSNS 2020) To se v našem výzkumu vyskytovalo pouze v jednom případě.

Dále výzkum ukázal, že uskutečněné preventivní programy žáci hodnotí více pozitivně než negativně. Nejčastěji se ale u všech škol vyskytuje odpověď „bavil mě trochu“. U jedné ze škol jsou výsledky v otázce atraktivity programů téměř rovnoměrné. U jiných zase převládá spíše pozitivní hodnocení. Mezi nejčastější důvody atraktivity programu řadí respondenti vzdělávací charakter a vedení programu zábavnou formou, kam bylo často zařazována diskuse či video. Část respondentů hodnotila program jako „ulití ze školy“, dále také jako zajímavé, ale stále se opakující. Naopak negativně byl hodnocen program formou přednášky, který je pro žáky mnohdy dlouhý a nudný. Často dochází k tomu, že potřeby žáků nejsou dostatečně zmapovány a nevychází tedy ze zkušeností edukantů. Domníváme se, že velkou roli hraje způsob provedení preventivního programu a metody při něm použité. Nedílnou součástí atraktivnosti programů je jistě samotná osobnost přednášejícího a jeho motivace. Je ale i mnoho dalších faktorů, které se na tomto podílí, můžeme sem řadit například odbornost přednášejícího, postoj

přednášejícího, třídní klima či klima dané skupiny, volba tématu, aktuální stav a zkušenosti žáků a mnoho dalších.

Z vybraných audiovizuálních projektů jsou při preventivním působení v problematice kyberprostoru využívány především materiály projektu E-bezpečí, dokument V síti či materiály s ním spojené a dále YouTube videa. V analýze nebyla zaznamenána žádná zmínka o platformě TikTok ze strany žádného z respondentů. Podle průzkumu provedeného v roce 2023 společností NMS Market Research využívá sociální síť TikTok pouze jeden z pěti respondentů ve věkové skupině 25 až 34 let (NMS Market Research, 2023). Tento fakt naznačuje, že naši respondenti pravděpodobně nepatří mezi uživatele této sociální sítě. Existuje předpoklad, že buď nemají povědomí o této platformě, nebo ji nepovažují za relevantní z hlediska vzdělávacích aktivit. Velká část těchto AV materiálů je využívána spíše jako bonus, nikoli jako prostředek. Proto ŠMP související materiály spíše nevyužívají a s AV materiály dále nepracují.

Využití audiovizuálních materiálů by dle výsledků našeho výzkumu ocenila většina respondentů z řad žáků a dle výzkumu JSNS (2020) by i velká část ŠMP ocenila více těchto materiálů. Mezi našimi respondenty z řad ŠMP ale panují větší rozdíly. Dva ŠMP zastávají spíše pasivní či neutrální postoj, aktivně se o tyto projekty ani o nově vznikající nezajímají. Zároveň se ale jejich využití nebrání, pouze v nich nevidí takový potenciál a možnost využití. Dva ŠMP naopak zastávají aktivnější přístup, nové materiály vyhledávají a snaží se s nimi pracovat komplexněji. Jiné výsledky ukazuje výzkum *Český učitel ve světě médií* (E-Bezpečí, 2021), kde 85 % respondentů z řad učitelů uvádí, že do výuky čerpají materiály z YouTube. Vzdělávací potenciál audiovizuálního obsahu tedy učitelé vnímají pozitivně. Rozdíl mohou učitelé vnímat v tom, že tyto materiály jsou vhodné pro daný předmět, ale v oblasti prevence týkající se kyberprostoru jsou nevhodné. Dále tento výzkum ukazuje, že 80 % respondentů neprošlo v rámci své učitelské přípravy předměty, které jsou orientovány na mediální výchovu. V průběhu učitelské praxe absolvovalo kurzy multimediální výchovy pouze 36 % respondentů. Pomocnou ruku vyučujícím podává především vzdělávací program JSNS, který byl zmiňován v teoretické části bakalářské práce. Prostřednictvím kurzů, webinářů či seminářů se mohou vyučující naučit, jak používat AV materiál ve výuce a především jak nejlépe s nimi pracovat.

Při preventivním působení se nejlépe jeví kombinace besedy s odborníkem, využitím audiovizuálního materiálu a následná diskuse. Ideální situací se jeví úzká spolupráce mezi externím odborníkem a ŠMP, který bude aktivně zapojen do programu. Je to totiž právě ŠMP, případně třídní učitel, kdo třídu zná nejlépe. Z tohoto důvodu by se na programech měl podílet. V praxi je to ale v mnoha případech tak, že se iniciativa a vedení celého programu přenechá externímu odborníkovi. Je mezi námi mnoho motivovaných pedagogů, kteří své žáky dokáží zaujmout a předat jim znalosti atraktivní formou. Jistě existuje i mnoho organizací, které disponují interaktivními programy na daná témata a jsou svým obsahem velmi zajímavé. Úzká spolupráce se ŠMP, práce s klimatem třídy/skupiny a zkušenostmi edukantů by měli být vždy součástí preventivních programů. Tímto způsobem lze programy učinit individuálnějšími, tudíž i atraktivnějšími. Aby tohoto mohlo být docíleno, je třeba, aby sám ŠMP či jiný pedagog měl zájem se v těchto oblastech vzdělávat. Jak ukazuje náš výzkum, nejlepších výsledků dosahují školy, kde působí ŠMP, který je tématům otevřen a je v dané oblasti aktivní. Tato kritéria by dle mého názoru měl mimo jiné ŠMP splňovat. Zda tomu tak je či není by mohlo být podnětem pro realizaci dalšího výzkumu. Preventivní působení v problematice rizikového chování v kyberprostoru by nemělo stát pouze na ŠMP, také škola by měla dbát na vzdělávání všech pedagogů.

Uvědomuji si, že výsledky výzkumu mohou být ovlivněny vyčerpáním ŠMP, tedy omezeným časem pro poskytnutí rozhovoru. Takřka při každém rozhovoru jsem byla obeznámena s tím, že ŠMP nemá moc času. Nedostatek vnímám také v malém výzkumném vzorku. V případě, že by byl vzorek větší, mohly by být výsledky předkládány obecněji. V této oblasti bychom navrhovali další výzkumy, které by mohly být více zaměřeny na využití audiovizuálních materiálů v prevenci v obecném měřítku nebo mohou být zaměřeny na určité audiovizuální materiály a jejich využití. Bylo by pak možné hlubší poznání dané problematiky.

Závěr

Bakalářská práce se zaměřuje na prevenci v oblasti rizikového chování v kyberprostoru se zaměřením na využití vybraných audiovizuálních projektů. Cílem bylo, formou dotazníku a rozhovoru, zmapovat preventivní působení na vybraných základních školách s důrazem na prozkoumání využití audiovizuálních programů.

Na vybraných školách preventivní programy probíhají, a to převážně na téma kyberšikana. Realizovány jsou buď samotnými ŠMP nebo externími organizacemi. Děje se tomu tak nejčastěji formou přednášky nebo besedy. Větší část respondentů tyto programy hodnotí spíše jako atraktivní, ačkoliv nejvíce zastoupená byla odpověď „bavil mě trochu“. Snahy o využití AV materiálů také na vybraných školách jsou zřejmé. Ukázalo se ale, že jsou vnímány spíše jako bonus.

Dle sesbíraných dat shledáváme největší potenciál v programu formou besedy s odborníkem, s využitím audiovizuálního materiálu a zakončeného zpětnou vazbou či jinou návaznou aktivitou. Musí se ale jednat o besedu, kde bude probíhat úzká spolupráce školního metodika prevence a odborníka z externí organizace.

Z výzkumu vyplývá, že je třeba tomuto tématu neustále věnovat pozornost. Pokrok nezastavíme, tudíž ani rozvoj technologií a samozřejmě ani vznik nových forem rizikového chování. Všechny další generace budou technologiemi obklopeny stále více. Dnešní děti tráví svůj čas již od útlého věku u platforem jako je YouTube či TikTok. Tyto platformy jsou specifické právě audiovizuálním obsahem. Tento obsah je pro nás velmi atraktivní, protože zapojuje hned několik našich smyslů. Tím se nám otevírá velký prostor, a právě z tohoto důvodu je dobré využití AV materiálů zvážit. Je třeba na tyto poměrně rychlé změny reagovat. Stejně tak jako výchova není v rukou pouze rodičů, v oblasti školské prevence také nelze vše přenechat pouze externistům či školním metodikům prevence. Je třeba vzdělávat v této oblasti každého, všechny pedagogy, ale i rodiče a napomoci tak k efektivnější prevenci.

Seznam použité literatury

BAČUVČÍK, R. *Tradiční a nové v marketingové komunikaci*. 1. vyd. Zlín: VeRBuM, 2011. Protipóly marketingové komunikace. ISBN 978-80-87500-04-0.

BĚLÍK, V., HOFERKOVÁ, S. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-726-8.

BLINKA, L. *Online závislosti: jednání jako droga?: online hry, sex a sociální sítě: diagnostika závislosti na internetu: prevence a léčba*. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7975-5.

CIKLOVÁ, K. *Rizikové chování ve škole s vazbou na legislativní úpravu: rádce školního metodika prevence*. 2. vydání. Ostrava: EconomPress, 2016. ISBN 978-80-905065-9-6.

ČERNÁ, A. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-6374-7.

ČLOVĚK V TÍSNI, O. P. S. *Učíme s filmem: metodická příručka pro využití dokumentárního filmu ve výuce*. Praha: Člověk v tísní, 2018. ISBN 978-80-7591-008-0.

DOLEJŠ, M. *Efektivní včasná diagnostika rizikového chování u adolescentů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2642-6.

DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vydání. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. akt. vyd. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HOFERKOVÁ S., KRAUS, B., BĚLÍK, V. *Sociální patologie a prevence pro studenty učitelských oborů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2017. ISBN 978-80-7435-686-5.

KOHOUT, R. *Internetem bezpečně: jak se nestát obětí virtuálního predátora*. 1. vyd. Karlovy Vary: You connected, 2017. ISBN 978-80-270-2897-9.

KOLÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikany*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-871-5.

KOLOUCH, J., BAŠTA, P. a kol. *CyberSecurity*. Praha: CZ.NIC, z.s.p.o., 2019. CZ.NIC. ISBN 978-80-88168-31-7.

KOPECKÝ, K., a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4861-9.

KOŽÍŠEK, M., PÍSECKÝ, V. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

LÉVY, P. *Kyberkultura: zpráva pro Radu Evropy v rámci projektu "Nové technologie: kulturní spolupráce a komunikace"*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0109-5.

LIVINGSTONE, S., HADDON, L., GÖRZG, A., ÓLAFSSON, K. *Risk and safety on the internet: The perspective of European children*. 2011. Full findings. London: The London School of Economics and Political Science.

MIOVSKÝ, M., ADÁMKOVÁ, T., BARTÁK, M., et al. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4.

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P., et al. *Primární prevence rizikového chování ve školství*. Praha: Sdružení SCAN, Univerzita Karlova v Praze & Togga, 2010. ISBN 978-80-87258-47-7.

MIOVSKÝ, M., Zapletalová, J. *Primární prevence rizikového chování na rozcestí: specializace versus integrace*. Sborník abstrakt a program III. ročníku celostátní konference „Primární prevence rizikového chování: specializace versus integrace“ Praha, 27.–28. listopadu. Tišnov: Sdružení SCAN, 2006.

POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Prevence sociálně patologických jevů: manuál praxe*. Vyd. 3., rozš. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003. ISBN 80-865668-04-0.

SOUKUP, V. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.

ŠEVČÍKOVÁ, A. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-210-7527-6.

ŠMAHAJ, J. *Kyberšikana jako společenský problém: Cyberbullying as a social problem*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4227-3.

Seznam elektronických zdrojů:

AVAST FOUNDATION. *Bud' safe online*. Online. Dostupné z: <https://www.avast.com/cz/besafeonline/>. [citováno 2024-5-10].

BLAHOŠOVÁ, J., LEBEDÍKOVÁ, M., TANCOS, M., PLHÁK, J., ŠMAHEL, D., ELAVSKY, S., TKACZYK, M., & SOTOLÁŘ, O. *Jak čeští adolescenti používají své mobily? Analýza dat z chytrých telefonů*. 2023. Brno: Masarykova univerzita. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3524142/wp4_report_jak-cesti-adolescenti-pouzivaji-sve-mobily.pdf. [citováno 2024-5-10].

BRIGGS, P., SIMON, W. T., SIMONSEN, S. *An exploratory study of Internet-initiated sexual offenses and the chat room sex offender: Has the Internet enabled a new typology of sex offender?* 2011. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 23(1), 72–91. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/1079063210384275>. [citováno 2024-5-10].

CRAVEN, S., BROWN, S., GILCHRIST, E. *Sexual grooming of children: Review of literature and theoretical considerations*. 2006. *Journal of Sexual Aggression*, 12(3), 287–299. <https://doi.org/10.1080/13552600601069414>. [citováno 2024-5-10].

DOKUMENT V SÍTI. Webové sídlo. Dostupné z: <https://vsitifilm.cz/>. [citováno 2024-5-10].

DONOVAN, J., JESSOR, R., COSTA, F. *Adolescent health behavior and conventionality-unconventionality: An extension of Problem-Behavior Theory*. 1991. *Health psychology: official journal of the Division of Health Psychology, American Psychological Association*. https://www.researchgate.net/publication/21130142_Adolescent_health_behavior_and

[conventionality-unconventionality An extension of Problem-Behavior Theory.](#)

[citováno 2024-5-10].

HINDUJA, S., PATCHIN, J. W. *Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization.* 2008. *Deviant Behavior*, 29, 129–56. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/01639620701457816>. [citováno 2024-5-10].

JSNS.cz. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/>. [citováno 2024-5-10].

KOPECKÝ, K. *Oceněný seriál #MartyIsDead nezachycuje typickou kyberšikanu, ale její zvláště toxické formy. Ty však mají na oběti velmi vážný dopad.* Online. In: *E-Bezpečí*, 28. 11. 2020. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/socialni-site/2070-oceneny-serial-martyisdead-nezachycuje-typickou-kybersikanu-ale-jeji-zvlaste-toxicke-formy-ty-vsak-maji-na-obeti-velmi-vazny-dopad>. [citováno 2024-5-11].

KOPECKÝ, K. *Sexting among Czech preadolescents and adolescents.* 2012b. *New Educational Review*, 28(2), 39–48. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/236019455_Sexting_among_Czech_Preadolescents_and_Adolescents. [citováno 2024-5-10].

KOPECKÝ, K., SZOTKOWSKI, R., KREJČÍ, V. *Výzkum rizikového chování slovenských a českých dětí v prostředí internetu 2014.* Olomouc, 2014. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/tiskove-zpravy/914-sedm-z-deseti>. [citováno 2024-5-10].

KOPECKÝ, K., SZOTOWSKI, R., VORÁČ, D., MIKULCOVÁ, K., KREJČÍ, V.. *Český učitel ve médiích (výzkumná zpráva).* O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2021. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/149-cesky-ucitel-ve-svete-medii-2021/file>. [citováno 2024-5-10].

KORKMAZ, M., KIRAN-ESEN, B. *The effects of peer-training about secure Internet use on adolescents.* 2012. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(38), 180. Dostupné z: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200072>. [citováno 2024-5-10].

KRAJE PRO BEZPEČNÝ INTERNET. *Webové sídlo*. Dostupné z: <https://www.kpbi.cz/>. [citováno 2024-5-10].

LENHART, A., PURCELL, K., SMITH, A., ZICKUHR, K. *Social media & mobile internet use among teens and young adults*. Pew Internet & American Life Project. 2010. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/286376855_Social_Media_Mobile_Internet_Use_Among_Teens_and_Young_Adults. [citováno 2024-5-10].

NÁRODNÍ ÚŘAD PRO KYBERNETICKOU BEZPEČNOST. *Webové sídlo*. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/>. [citováno 2024-5-10].

O'CONNELL, R. *Typology of Cybersexploitation and on-Line Grooming Practices*. 2003. Director, 1–22. Retrieved from http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/lis_PaperJPrice.pdf. [citováno 2024-5-10].

OLWEUS, D. *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, MA: Bleckwell, 1993. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/pits.10114>. [citováno 2024-5-10].

PEŠAT, Pavel. *Rizika kyberprostoru a jejich vztah k sociální práci*. 2015. ISSN 1803-9790. Dostupné z: <https://doi.org/10.15240/TUL/004/2015-3-006>. [citováno 2024-5-10].

PROBOŠTOVÁ, J. *Školní metodici prevence na základních a středních školách a téma „Bezpečnost v kyberprostoru“*. Jsns.cz. 2020. Dostupné z: https://www.jsns.cz/nove/projekty/medialni-vzdelavani/vyzkumy/metodici_prevence_final.pdf. [citováno 2024-5-10].

RANDÁKOVÁ, R. *#SayNo! - Celoevropská kampaň proti zneužívání dětí online*. Policie ČR. 2017. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/sayno-celoevropska-kampan-proti-internetovemu-sexualnimu-natlaku-a-vydirani-deti-rekni-ne.aspx>. [citováno 2024-5-10].

RINGROSE, J., GILL, R., LIVINGSTONE, S., HARVEY, L. *A qualitative study of children, young people and 'sexting': a report prepared for the NSPCC*. 2012. National Society for the Prevention of Cruelty to Children, London, UK. Dostupné z: <http://eprints.lse.ac.uk/44216/>. [citováno 2024-5-10].

SHARIFF, S. *Cyber-Bullying: Issues and Solutions for the School, the Classroom and the Home*. Routledge, Abingdon-on-Thames, 2008. Retrieved from: <https://doi.org/10.4324/9780203928837>. [citováno 2024-5-10].

SUTTON, J., SMITH, P. K., SWETTENHAM, J. *Bullying and "theory of mind": A critique of the "social skills deficit" view of anti-social behaviour*. *Social Development*, 8(1), 117–127, 1999. Retrieved from: <https://doi.org/10.1111/1467-9507.00083>. [citováno 2024-5-10].

STREAM. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.stream.cz/>. [citováno 2024-5-10].

TOMKOVÁ, J. *Slovakia national perspectives report for EU Kids Online III*. Network [online]. 2010. Dostupné z http://www.zodpovedne.sk/download/SLOVAKIA_NationalPerspectivesReport.pdf. [citováno 2024-5-10].

TUTT, P. *From Headache to Helpful—Teachers on Using TikTok in the Classroom*. 2021. Dostupný z: <https://www.edutopia.org/article/headache-helpful-teachers-using-tiktok-classroom>. [citováno 2024-5-10].

WHITNEY, I., SMITH, P., K. *A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools*. In: *Educational Research*. 1993, č. 35, 3-25. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/0013188930350101>. [citováno 2024-5-10].

WHITTLE, H., HAMILTON-GIACHRITSIS, C., BEECH, A., COLLINGS, G. A review of young people's vulnerabilities to online grooming. 2013. *Aggression and Violent Behavior*, 18(1), 135–146. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.11.008>. [citováno 2024-5-10].

WHITTLE, H. C., HAMILTON-GIACHRITSIS, C. E., BEECH, A. R. *In their own words: Young peoples' vulnerabilities to being groomed and sexually abused online*. 2014. *Psychology*, 5(10), 1185–1196. Retrieved from: <https://doi.org/10.4236/psych.2014.510131>. [citováno 2024-5-10].

WIKIPEDIE: Otevřená encyklopedie: *Anna Šulcová*. Online. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Speci%C3%A1ln%C3%AD:Citovat&page=Anna_%C5%A0ulcov%C3%A1&id=23891637&wpFormIdentifier=titleform. [citováno 2024-5-10].

YBARRA, M., L., MITCHELL K., J. *"Sexting" and its relation to sexual activity and sexual risk behavior in a national survey of adolescents.* Journal of Adolescent Health. 2014;55(6):757-764. Dostupné z:

<https://www.jahonline.org/action/showPdf?pii=S1054-139X%2814%2900307-3>.

[citováno 2024-5-10].

Dokumenty

MŠMT. *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence užívání návykových látek.* 2005. Dostupné z: <https://www.iprev.cz/file/56>. [citováno 2024-5-10].

MŠMT. *Národní strategie 2018 – 2027, Primární prevence rizikového chování.* Online. 2019. Dostupné z:

https://www.msmt.cz/uploads/narodni_strategie_primarni_prevence_2019_27.pdf.

ISO 15706-1:2002. Information and documentation – International Standard
Audiovisual Numer – Part 1: Audiovisual work identifier. Geneva : International
Organization for Standardization, 2002-11-15, 2008-10-03. 12 s. International Standard

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník

Příloha B: Přepis rozhovorů se ŠMP

Příloha A

1) Jsi?

- a. Chlapec
- b. dívka

2) Na jakou ZŠ chodíš?

.....

3) Do jaké třídy chodíš?

- a. 6. třídy
- b. 7. třídy
- c. 8. třídy
- d. 9. třídy

4) Na jaké sociální síti máš založený účet?

- a. Facebook
- b. Instagram
- c. Twitter
- d. TikTok
- e. Snapchat
- f. Discord
- g. BeReal
- h. Jiné (vypište):
- i. Nikde

5) Znáš některý z těchto pojmů: **kyberšikana**, **kybergrooming**, **sexting**? Kde jsi o nich slyšel/a?

- a. od rodičů
- b. ve škole
- c. od kamarádů
- d. internet
- e. v televizi
- f. Neznám žádný z pojmů.

6) Měli jste ve škole program (besedu, přednášku atp.), zabývající se některým z výše uvedených pojmů?

- a. Ano
- b. Ne

7) Kterým z témat se program zabýval?

.....

8) Pokud jste program měli: Jakým způsobem probíhal?

- a. přednáška, výklad
- b. beseda s odborníkem (např. Policie ČR, atp...)
- c. promítání filmu/shlédnutí videa
- d. jiné

(napiš):.....

9) Pokud takový program neproběhl: Na jaké jiné téma jste měli takový program? (nevyplňovat v případě, že program na výše zmíněná témata na vaší škole proběhl)

- a. šikana
- b. násilí
- c. rasismus
- d. záškoláctví
- e. závislosti
- f. sex
- g. jiné

(vypiš):.....

10) Baval tě takový program?

- a. Baval mě moc.
- b. Baval mě trochu.
- c. Moc ne.
- d. Vůbec ne.

11) Z jakého důvodu tě program bavil?

.....
12) Z jakého důvodu tě program nebavil?

.....
13) Bavilo by tě více, kdyby tě s tématy nebezpečí na internetu seznamoval:

- a. film/video
- b. odborník
- c. učitel/ka
- d. jiné(napiš).....

14) Slyšel jsi někdy nebo jsi již viděl některý z následujících projektů o nebezpečí na internetu:

- a. dokument V síti
- b. #martyisdead
- c. Seznam se bezpečně (E-bezpečí)
- d. vzdělávací videa od YouTuberů
- e. Jiné:

Příloha B

ŠMP 1

Probíhají v současné době na vaší škole preventivní programy, jež jsou zaměřeny na kyberprostor?

Ano, probíhají.

Pokud ano: na jaká témata a jakou formou

Na naší škole probíhají programy především na téma kyberšikana. Jeden z nich se jmenuje Kyberšikana a bezpečný internet. Ten vedu já sám a každoročně probíhá ve všech třídách na druhém stupni. Zúčastní se ho vždy 6., 7., 8. i 9. třída. Vzhledem k tomu, že máme dvě šesté, sedmé a osmé třídy, tak ty jsou vždy spojené. Áčko a béčko má programy z časových důvodů spojené.

Jak jsem už říkal, věnuji se především tématům kyberšikany. Sexting a kybergrooming moc nerozebíráme. O tyhle témata se zajímají spíše deváťáci. Pokud mají o téma zájem, tak ho nakousneme. Na tyhle moje programy mám pro 6., 7. a 8. třídu 2 hodiny a pro deváťáky jen hodinu.

Pak máme ještě program v květnu. Ten je od Krajského centra primární prevence v Ústí. Tenhle program se jmenuje Kybersvět, ale bych řekl pravdu, tak nevím průběh. Většinou jsem tam byl pouze na začátku a pak na konci. Je to program, kde využívají interaktivní prvky, mají k dispozici interaktivní tabuli a jde hlavně o zážitkovou pedagogiku. Od žáků přicházejí pozitivní recenze, takže je to asi zajímavé.

Jaké formy/metody preventivních aktivit v problematice kyberprostoru využíváte?

- Interaktivní programy, besedy, přednášky, skupinová práce, komunitní hry, aj...

Jakým jiným způsobem aplikujete tato témata nebezpečí v kyberprostoru do výuky?

- Během třídnických hodin, začlenění témat do příslušných vyučovacích předmětů jako třeba informatika, rodinná výchova a tělesná výchova

Využíváte v prevenci rizikového chování v kyberprostoru některé z audiovizuálních projektů? (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB).

Využívám hlavně E-Bezpečí. Naposledy jsem používal přehledové listy projektu Bud' v bezpečí a společně jsme se s nimi seznamovali. Někdy využívám videa na YouTube, kde se o tématu mluví v teoretické rovině. Na dokumenty nemáme dostatek času, takže to není možné. A na TikToku sice účet založený mám, ale nejsem aktivním uživatelem.

Jaký máte názor na využití AV projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků 2. stupně?

Moc nově vzniklých projektů neznám. Mám takový svůj základ, ze kterého vycházím, a to hlavně to E-Bezpečí. Ty delší jako dokumenty atp. pro mě nejsou při dotaci dvou vyučovací hodiny využitelné.

ŠMP 2

Probíhají v současné době na vaší škole preventivní programy, jež jsou zaměřeny na kyberprostor?

probíhají

Pokud ano: na jaká témata a jakou formou

Poslední program zaměřený na kyberprostor a prevenci rizikového chování v kyberprostoru, proběhl na naší škole 16.5.2023. Program se jmenoval Skrytá nebezpečí internetu, přednášel Mgr. František Krampota (ACET). Tento program využívám každoročně pro 6. ročník (jedná se o přednášku doplněnou ukázkami z praxe + videa). Ten program teda byl jen pro 6. třídu a zaměřuje se na počítačové hry, rizika komunikace na internetu, bezpečná hesla. Je to takové hodně obecné. ACET má i další program pro 7., 8. a 9. třídu, ten se zaměřuje už více na sexting, kybergrooming a kyberšikanu. Plánujeme ho zařadit v dalším školním roce.

Další program přímo zaměřený na kyberprostor se nám teď nepodařilo domluvit. Já se v rámci svých hodin VKZ snažím najít čas, jak jen to jde. Máme při hodině občas diskuse, použijeme pracovní listy a někdy také video ukázkou nebo úryvek. Děti to mají rádi a když se třeba nevezmou nic z mého povídání, tak alespoň z toho videa. Často je

to V síti nebo E-Bezpečí a když zrovna narazím na něco zajímavého, tak i to použiju. Je hodně témat, která je potřeba otevírat, ale je jich moc na to, aby se to dalo stíhat. Jiný program od externí organizace jsme bohužel neměli. Po mateřské se budu vracet až další školní rok, takže se do toho zase pustím.

Jaké formy/metody preventivních aktivit v problematice kyberprostoru využíváte?

Nejčastěji využívám tyto metody: projektová metoda, kooperativní výuka, situační metody vycházející z reálné události, didaktické hry.

Jakým jiným způsobem aplikujete tato témata nebezpečí v kyberprostoru do výuky?

Využívám také čtenářské dílny s reálnými příběhy, které jsou zaměřeny na problematiku kyberprostoru.

Využíváte v prevenci rizikového chování v kyberprostoru některé z audiovizuálních projektů? (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB).

Ano, využívám je jako doplnění výkladu k tématům kyberprostoru a bezpečí v něm (V síti, E-Bezpečí, YouTube videa, občas NÚKIB).

Jaký máte názor na využití AV projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků 2. stupně?

Určitě se tomu nebráním, jsem ráda za vše, co obohatí výuku. Žáci prahnou po inovativních metodách, chtějí stále zkoušet něco nového a audiovizuální projekty jsou pro ně velmi přínosné.

ŠMP 3

Probíhají v současné době na vaší škole preventivní programy, jež jsou zaměřeny na kyberprostor?

Ano

Pokud ano: na jaká témata a jakou formou?

Probíhá u nás program Drogy a hry. Je to program, který vede organizace Point14 a je pro osmou a devátou třídu. Dále máme program Závislosti pro 7. třídu. Žádný jiný program na téma kyberprostor se v tomto roce neuskutečnil. Pro 6. třídu teď nic nebylo, ale v příštím roce budou mít také program Závislosti. Nabízí se pro i Šíkana (nejen) přes internet. V osmičce a devítce by se mělo navazovat dalším programem od stejné organizace, a to je Žijeme online. Každá třída má program zvlášť a je rozdělený do tří dvouhodinových vstupů lektora.

Ne v každém školním roce se nám podaří uskutečnit všechny tak, aby to navazovalo, ale bylo by to úplně nejlepší. Věřím, že se k tomu jednou dopracujeme. Point14 má své programy velmi dobře a zajímavě vymyšlené. Hodně využívají videa, ale vždy s videem dále pracují, případně vysvětlují při videu. Převažuje hlavně skupinová práce a diskuse.

Jaké formy/metody preventivních aktivit v problematice kyberprostoru využíváte?

- Diskuse kombinovaná s přednáškou a skupinovou prací, případně praktickými ukázkami

Jakým jiným způsobem aplikujete tato témata nebezpečí v kyberprostoru do výuky?

- V rámci všech informativních předmětů + občanská výchova a i jinde, pokud se to hodí k tématu. Letos např. soutěž pro žáky 2 stupně „Den bezpečnějšího internetu“

Využíváte v prevenci rizikového chování v kyberprostoru některé z audiovizuálních projektů? (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB).

- Často E-Bezpečí, JSNS, videa na YouTube – většinou v rámci mediální výchovy, kdy s videem dále pracujeme, využívám i pracovní listy od JSNS, případně NÚKIB, také v hodinách IF. Já sama využívám hodně JSNS, najdu tam vše, co k dobře a atraktivně vedené hodině potřebuji.

Jaký máte názor na využití AV projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků 2. stupně?

- Určitě užitečné a pro žáky zajímavé. Vycházím z toho, co je k dispozici a snažím se z toho udělat celek. Hodně záleží na tom jestli tomu jste otevřená. Máme tady starší kolegy a u těch pochybuji, že takové věci znají. A vezměte si, že tihle starší učitelé někdy dělají i metodiky prevence. Představte si třeba svou babičku, že má vyhledávat zajímavá videa na YouTube, o dalších sítích ani nemluví.

ŠMP 4

Probíhají v současné době na vaší škole preventivní programy, jež jsou zaměřeny na kyberprostor?

Pravidelně probíhají

Pokud ano: na jaká témata a jakou formou

Pravidelně pro žáky školy organizuju ve spolupráci zejména s PČR a MěP besedy – vždy témata využívání/zneužívání sociálních sítí, sexting, phishing atd. a uvědomění si porušování práv a zákonů, následná možnost trestů. Dále spolupracuji s Poradnou pro primární prevenci Ostrava, která organizuje programy formou diskuse, vysvětlování práv a zodpovědnosti za užívání internetu, sociálních sítí, PC programů, her apod. Případně ještě máme další organizace AZ Help, Renarkon, Pavučina. Poslední dva roky taky spolupracujeme s E-Bezpečím. Mají přednášky s video ukázkami.

Jaké formy/metody preventivních aktivit v problematice kyberprostoru využíváte?

- Besedy, přednáška, přednáška s diskusí. U e-bezpečí je to přednáška a video ukázka.

Jakým jiným způsobem aplikujete tato témata nebezpečí v kyberprostoru do výuky?

- Pravidelně se tématem zabývají kolegové v IKT, občanské výchově, výchově ke zdraví, prvouce. Témata jsou řešena výkladem, diskusí, dotazníky, podpůrnými filmy, spoty a pracovními listy.

Využíváte v prevenci rizikového chování v kyberprostoru některé z audiovizuálních projektů? (V síti, #martyisdead, E-bezpečí – seznam se bezpečně, YouTube např. Anna Šulcová, Jiří Král, portál JSNS, portál NÚKIB).

Zmiňované V síti a videa z YouTube a E-Bezpečí, určitě kolegové používají. Konkrétně vám neřeknu.

Jaký máte názor na využití AV projektů v prevenci rizikového chování v kyberprostoru u žáků 2. stupně?

Ne vždy je video samospasitelné. Sama tyto projekty nepoužívám, tuhle prevenci přenechávám odborníkům.